

הישיבה המאתיים-וחמישים של הכנסת השביעית

יום רביעי, י"א טבת תשל"ב (29 דצמבר 1971)
ירושלים, הכנסת, שעה 11.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר מ. זר:

הונח על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ושלישית: חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971 - שחזר מוועדת החוץ והבטחון.

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ה. ליאור:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום

ב. שאלות ותשובות

היו"ר מ. זר:

על-ידי "שיכון עובדים", וכן בקשר לבינוי שביצעו החל ללא היתרי בנייה, קוימו מגעים ישירים בין מינהל מחוז ירושלים לבין הנהלת החברה, על מנת לתקן את המצב. כתוצאה מכך הוסדרו החליכים בקשר לתכניות החדשות והתקלות הוסרו.

במקרים הנוגעים לתכניות של החברה האמורה אין איפוא לטעון שהיה טיפול בלתי-נאות על-ידי הוועדה המקומית לתיכנון ולבניה, אם כי יש להניח שבגלל הגידול בהיקף הבנייה בירושלים בשנים האחרונות, שלא היה מלווה בגידול יחסי בכוח-אדם במחלקת מהנדס העיר, סביר שהיו כמה עיכובים. אולם, מכל מקום, במקרה שיוזם מציע תכנית מפורטת ומגישה לוועדה המקומית בהתאם להליכים המקובלים, ואין הוא נענה תוך שישנה חודשים, או שתכניתו נדחת בוועדה המקומית, זכאי הוא לפנות לוועדה המחוזית, כאמור בסעיף 67 לחוק התיכנון והבניה, תשכ"ה-1965.

2. הצורך בהגדלת מחלקת מהנדס העיר בירושלים
חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הפנים ביום ד' באב תשל"א (26 ביולי 1971):

בראיון עם חבר-הכנסת אברהם עופר, המנהל הכללי של חברת "שיכון עובדים", שפורסם בעתון "מעריב", מיום כ' בתמוז תשל"א (13 ביולי 1971), טוען חבר-הכנסת עופר שמחלקת מהנדס העיר בירושלים נשארה באותו גודל כפי שהיתה לפני מלחמת ששת הימים, בעוד שאז בנו בירושלים 400 דירות בשנה וכיום בונים בה 3,000 דירות לשנה. לדעתו של מר עופר, עובדה זו היא סיבה רצינית לעיכוב תכניות בנייה וליוקר הבניה בירושלים.

אבקש לדעת:

1. האם נכונה ידיעה זו?

2. האין דבר זה מעכב ומייקר את הבניה בירושלים?

3. מדוע לא הוגדלה המחלקה לאור הגידול הרב בתכניות הבניה בירושלים לאחר מלחמת ששת הימים?

4. אילו צעדים ינקוט השר כדי להבטיח איוש נאות של מחלקת מהנדס העיר בירושלים?

5. אילו צעדים ינקוט השר כדי להבטיח טיפול מזורז ומהיר בהצעות בנייה בירושלים?

הכנסת תעבור לסעיף א' בסדר-היום: שאלות ותשובות. אני מבקש את שר הפנים לעלות לדוכן ולהשיב על שאלות של חברי הכנסת.

1. עיכובים במתן אישורים לתכניות בנייה של "שיכון עובדים" בירושלים

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הפנים ביום ד' באב תשל"א (26 ביולי 1971):

בעתון "מעריב" מיום כ' בתמוז תשל"א (13 ביולי 1971) הובא ראיון עם חבר-הכנסת אברהם עופר, המנהל הכללי של חברת "שיכון עובדים". בראיון זה טען מר עופר, שאחת הסיבות ליוקר הבניה בירושלים - בה הדירות עולות בשליש על מחירן של דירות דומות באזורים אחרים של הארץ - היא העובדה שהשגת אישורים לתכניות בנייה מהוועדה המקומית לבניין ערים "קשה כקריעת ים-סוף". חבר-הכנסת עופר טען כי בקשה לבניית 800 יחידות דיור מתגלגלת בוועדה המקומית שנים ללא תשובה.

אבקש לדעת:

1. האם נכונות ידיעות אלו?

2. מה הן הסיבות לקיומו של מצב זה בירושלים?

3. אילו צעדים ינקוט כבוד השר כדי לתקן את המצב ולהבטיח טיפול נאות בבקשות בנייה על-ידי הוועדה המקומית?

שר-הפנים י. בורג:

1. חברת "שיכון עובדים" הציעה בירושלים בשנים האחרונות תכניות לא מעטות, ומהן בהיקף דומה למחזור בדיעה. בהעדר נתונים אין לדעת באיזו מן התכניות מדובר. עם זאת, נכון הדבר כי תכניות בניין עיר של חברת "שיכון עובדים" התעכבו בדרך כלל בשתיים-שלוש השנים האחרונות במשך תקופות ארוכות בטרם הגיעו לכלל הפקדה ואישור.

2. הסיבות למצב בלתי-משביע רצון זה היו נעוצות בכך שחברת "שיכון עובדים" לא פעלה כדרוש בקשר להליכים המקובלים של תיכנון ובניה בכל הנוגע להגשת התכניות הדרושות במועדן, וכן לתיקון תכניות בהתאם לדרישות הוועדות לתיכנון ולבניה, ובכך מנעה טיפול הולם בוועדות המוסמכות.

3. לאחר שמשרדי עמד על הליקויים החמורים שהיו בכל הנוגע לחובות הגשתן והמצאתן של תכניות

וקידום טיפול בתיקי בנייה ותיכנון הן על-ידי דירבון הוועדה המקומית והן על-ידי הפעולה שלה עצמה.

3. הרחבת שטח שיפוט של המועצה המקומית כפר-יסיף

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הפנים ביום י"ב בחשוון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

המועצה המקומית כפר-יסיף פנתה למשרד הפנים בתביעה לצרף בלוק 18,886 לשטח שיפוט. חלקה זו נמצאת בתחום השיפוט של המועצה המקומית ירכא, אך תושביה מקבלים את כל השירותים מהמועצה המקומית כפר-יסיף. המועצה המקומית ירכא הסכימה לכך.

רצוני לשאול:

1. האם הובאה לפני שר הפנים פניית המועצה המקומית כפר-יסיף בנדון?

2. האם מוכן שר הפנים להיענות לפניית המועצה המקומית כפר-יסיף בדבר צירוף האזור האמור לשטח שיפוט?

שר-הפנים י. בורג:

1. בקשה כזו נמצאת במשרדי מינהל מחוז הצפון בדיון, וכאשר יסוכם סופית במחוז, על-ידי המהנדסים והממונה על המחוז, תועבר אלי המלצתם לשם קבלת החלטה.

2. החלטתי תוכל להינתן בשלב מאוחר יותר.

4. ביקורת על דרכי ניהולה של המועצה המקומית קריית-שמונה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הפנים ביום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971):

היום נתפרסם דו"ח מבקר המדינה על המועצה המקומית קריית-שמונה. הדו"ח מציג את הרשות המ-קומית בצורה שלילית בקשר למתן שירותים, ניהול, אחזקה וקיום התוק.

רצוני לשאול:

1. האם מצב הדברים היה ידוע לשר?

2. אם כן - מה עשה משרדו לעצור בעד ההתדרדרות בקריית-שמונה ולמנוע מחדלי הרשות המקומית?

3. מה בדעת השר לעשות כדי להביא את המו-עצה לידי קיום נוהלים תקינים?

שר-הפנים י. בורג:

1. המצב היה ידוע.

2. ננקטו צעדי מניעה שונים אשר לא נשאו פרי, ולכן הוחלט על פיזור המועצה המקומית והקמת ועדה קרואה במקום. כידוע החליט בית-המשפט הגבוה לצדק לבטל החלטה זו.

3. לאור ההחלטה הנ"ל של בית-המשפט ממשי-כה לכה המועצה המקומית במתכונתה הנוכחית ולפי הדיווחים קיימת הטבה הדרגתית במצב. אנשי משרדי מקיימים הדרכה וביקורת צמודה לפעולות המועצה המקומית.

שר-הפנים י. בורג:

1. לאחר מלחמת ששת הימים לא גדלה מחלקת מהנדס העיר בירושלים אלא במעט. הצטרפו אליה כמה עשרות עובדים שהיו עובדי העיריה העירונית, וכן חל גידול שולי בתקנים. המחלקה מונה כיום כ-300 עובדים. כן קיימים מספר תקנים פנויים בהעדר מועמ-דים מתאימים.

היקף הבנייה במ"ר בשנת 1970/71 הגיע לכדי 501,749 מ"ר, גידול פי 3.6 לעומת שנת 1965/66, בה היה היקף הבנייה 138,800 מ"ר. הבנייה למגורים הגיעה ל-96,012 מ"ר בשנת 1965/66 וגדלה פי 4.4 עד לשנת 1969/70, בה היה היקף הבנייה למגורים 425,195 מ"ר. מכאן שבעיקרו נכון הדבר שמחלקת מהנדס העיר ירושלים לא התפתחה באופן פרופורצ-יונלי לשיעור גידול הבנייה בעיר.

2. מחלקת מהנדס העיר עמדה לפני גידול במספר בקשות הבנייה בשנים שלאחר המלחמה, תהליכי אי-שור תכניות הבנייה התארכו, וכן גדלה התופעה של בנייה בטרם קבלת רשיון בנייה. דבר זה חזר והגביר את הפיגור בהוצאת רשיונות הבנייה עקב עומס הטיפול בחריגות מתכניות בניין עיר ובהליכים הכרוכים בכך. הבנייה הממלכתית וכן הבנייה של חברות מרכזיות כ"שיכון עובדים" לא שמרה על מסגרת ההליכים החו-קיים ותרמה גם היא לחריגות קשות מן החוק. עם זאת, אין זה נכון להניח כי האמרת יוקר הבנייה הושפעה רק מעיכוב או מטיפול איטי בהיתרי בנייה, אלא בעי-קר מגורמים כלכליים אחרים הפועלים בשוק הקרקעות והבנייה, מה גם שנאמר כבר כי מרבית הבנייה המ-סיבית בירושלים החלה ללא עיכובים הנובעים מצווי הפסקת עבודה או מהמתנה לגמר ההליכים.

3. אי-הגידול במחלקת מהנדס העיר ירושלים מקורו בשיקולים תקציביים ואירגוניים של הנהלת העיריה. הנהלת העיריה מצאה לנכון לתבוע ממחלקת מהנדס העיר לעמוד במשימותיה במסגרת הגידול השולי הרגיל של המחלקה, ללא הגדלה ניכרת בתקן העובדים. כן יצויין כי קיימים מספר תקנים בלתי-מאוישים עקב הקושי במציאת כוח-אדם מתאים בתקופה שבה קיים שיגשוג בענף הבנייה המבטיח משרות מושכות יותר מבחינת תנאיהן.

4. משרדי פנה לעיריית ירושלים בעניין זה. ראש עיריית ירושלים מינה לאחרונה ועדה מיוחדת לבדיקת הנושא, בהשתתפות מנכ"ל העיריה ומהנדס העיר. הוועדה דנה בין השאר בתוספת 120 משרות למחלקת מהנדס העיר לשנת התקציב 1971/72. המלצות הווע-דה, שאושרו על-ידי הנהלת העיריה, כללו תוספת 117.5 משרות תקניות למחלקת מהנדס העיר ובמס-גרת המלצה זו מדובר בתוספת 70.5 עובדים. משרדי מצפה לבחינת התוצאות המעשיות שיהיו להמלצות הוועדה על ההליכים השוטפים של תיכנון ובנייה בירושלים.

5. הוועדה המיוחדת שהוקמה על-ידי ראש עי-ריית ירושלים לבדיקת מבנה מחלקת מהנדס העיר, לשם תוספת המשרות הדרושות לפעולתה התקינה, נובעת בין היתר מהפניות של משרדי בנושא זה, והוא ימשיך לעקוב ולבחון את התוצאות המעשיות לכך. בד בבד יומת הוועדה המחוזית בירושלים זירוז ההליכים

ג. הצעות לסדר-היום

1. הכרת זכויות גימלה בעבור שירות בבריגדה היהודית ובצבא הבריטי

הי"ר מ. זר:

חברי הבית, אנו עובדים לסעיף ו' בסדר-היום: הצעות לסדר-היום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורטמן להעלאת הצעתו בדבר הכרת זכויות גימלה בעבור שירות בבריגדה היהודית ובצבא הבריטי.

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הגיעה השעה לפרוע לציבור הגדול של מתנדבי הישוב, אשר לפי קריאת המוסדות העמדי את עצמו לרשות "המדינה בדרך" ויותר על חיי נוחות ושלווה, נטש את משפחתו וסיכן את חייו, את החוב הגדול שהמדינה חבה לו: הכרה בשירות בצבא הבריטי ובבריגדה היהודית לצרכי חישוב גימלאות.

השירות בצבא הבריטי בעת מלחמת העולם השנייה מוכר לצרכי גימלאות של עובדי מדינה רק אם הוא נעשה תוך כדי שירות ב"מוסד מוכר", כלומר העובד התגייס ממקום עבודתו במוסד זה וחזר למוסד עם תום שירותו בצבא. קיימת גם אפשרות ששני שירות המדינה ישתמש בסמכותו על-פי סעיף 100 לחוק שירות המדינה (גימלאות) ויגדיל את זכויותו של עובד, אשר שירת בצבא הבריטי ועומד לצאת לקיצבה, במחצית תקופת השירות בצבא הבריטי. אולם סמכות זאת מוגבלת רק לגבי אלה שבעת כניסתם לשירות המדינה בשנים 1948/49 היו למעלה מגיל 40. והרי ידוע שרק חלק יכול ליהנות מסמכות זו של הנציב, כי מתנדבי הישוב באותה תקופה היו בגיל צעיר יותר, ואלה התגייסו ברובם לשירות כמתנדבי הישוב.

מי שנכנס לשירות המדינה עד גיל 30, יגיע לגימלה מלאה בכוחות עצמו, באשר יצבור 35 שנות עבודה, ובעת פרישתו בגיל 65 יגיע למלוא זכויות הגימלאות. על אלה אינני מדבר.

נשאר כמה מאות חברים וחברות שבשנים ההן כשנתקבלו לשירות המדינה, היו בני 30-40, שעד כה לא נמצא פתרון לגביהם, והצעתי היום באה להתיר על עוול ולהציע לבית לתקן כמקובל לגבי המשרתים בצבא-הקבע של צה"ל, משטרה ובתי-סוהר.

השירות בצבא הבריטי ובבריגדה מוכר כשירות המוכה בגימלאות לגבי משרתי צבא-הקבע בצה"ל וכן לגבי שוטרים וסוהרים אשר התקבלו לשירות לפני ה-1 במאי 1958, על-פי סעיף 79 לחוק שירות המדינה (גימלאות) (נוסח משולב), תשל"ל-1970.

זכויות הגימלה למשרתי צבא-קבע בצה"ל או לשוטרים וסוהרים אינן מוגבלות לשירות בצבא הבריטי או בבריגדה בלבד. זוה שוב מצביע על אנומליה בקביעת הזכאות. הזכות הזאת מוקנית לאותם חברים גם בעד שירות פעיל בצבא באחת ממעצמות-הברית בתקופה שבין 1 בספטמבר 1939 עד 1 באוקטובר 1946; בעד שירות מלא ביחידות המגויסות של אירגון ההגנה בארץ-ישראל; בעד שירות פעיל ביחידה מאורגנת של-חמה בארץ-ישראל למען עצמאות ישראל, ולגבי צבא-הקבע גם בעד שירות פעיל באחת היחידות שלחמו במחתרת נגד שלטון עויין, ובעד שירות מלא בצי המס-

חרי של אחת ממעצמות-הברית במלחמת העולם השנייה, על-פי הוראות המוסדות הלאומיים בארץ-ישראל.

המדינה פרעה חוב לאנשי צבא-הקבע, שוטרים וסוהרים; לא כן לגבי עובדי המדינה האזרחים. יחס של איפה ואיפה לגבי סוגים שונים של עובדי מדינה בעניין הבטחת זכויותיהם לעת זיקנה פוגע בלא הצדקה בציבור מתנדבים, אשר בימים הגורליים, בימי סופה וסער, נטשו חיי נוחות ושלווה ותפסו את מקומם בין שורות הלוחמים למען עצמאות ישראל. ולעומתם מאות ואלפים, אשר מסיבות שונות לא התגייסו והמשיכו לעבוד במוסדות שהוכרו אחד כך כ"מוסדות מוכרים", צורפו כל שנות העבודה במוסד כזה לצרכי גימלה.

סעיף 61 לחוק שירות המדינה (גימלאות) קובע: "אדם שפרש ממוסד מוכר ועבר לשירות המדינה, תי-חשב עבודתו באותו מוסד כשירות לעניין חוק זה ותקופת עבודתו תצורף, כולה או מקצתה, לתקופת עבודתו בשירות המדינה, הכל לפי הכללים והתנאים שנקבעו בתקנות".

ואלה מקצת המוסדות שהוכרו כמוסדות מוכרים: הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, הוועד הלאומי, כנסת ישראל בארץ-ישראל, ממשלת פלסטינה (א"י), הרב-נות הראשית לישראל ובתי-הדין הדתיים, מגבית ההת-גייסות וההצלה, ההגנה (מנגנון-הקבע) לרבות המוסד לעלייה ב', הסתדרות מדיצינית "הרסה", שירותי "הד-סה" לנוער, התחנה לחקר החקלאות רחובות, הקרן הא"י לביטוח הדדי מפני נזקי מלחמה, המועצה להכ-שרת שוליות, משרד המים שליד הסוכנות היהודית, הקרן הקיימת לישראל, מפעל החלב לילדי בתי-הספר, בית-החולים "שוויצר" בטבריה, כופר היישוב, מנגנון-הקבע של אצ"ל, מנגנון-הקבע של לח"י ועוד.

רוב הגופים והמוסדות שהוכרתי מילאו לפני קום המדינה תפקידים מכלכליים ומשפטיים לישוב המאורגן באותה תקופה בארץ-ישראל וטבעי היה איפוא שעוב-דיהם הוכרו כממשיכים בשירות המדינה, מיד עם קום המדינה או בשלבים מאוחרים יותר.

הפניות לממשלה להכיר בזכותם של עובדי המדינה המתנדבי הישוב לגימלה בעד שירותם בצבא הבריטי ובבריגדה היהודית טרם זכו לאזון קשבת. המעניין הוא, שאותם מתנדבי הישוב שחזרו לעבודה בשירות המדינה, בזמן תקופת המנדט, ממשלת המנדט הכירה בשנות השירות שלהם, לצרכי חישוב ותק בעבודתם ולצרכי הגימלה. לא כן, לגבי מקרים דומים, לפי חוק שירות המדינה (גימלאות). הבעיה הולכת ומחמירה, מאחד שהמתגייסים לצבא הבריטי מתקבלים עתה לגיל הפרישה משירות המדינה.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כל מי שהיה שותף בגופו לעלילה מפוארת זו של גבורה וקרבן, שירות וסבל, מאמץ וכיבוש, ראי לכך ששנות שירותו אלה יוכרו על-ידי המדינה כשירות הנושא זכות לגימלה, כדי שיוכל בבוא העת, בהגיעו לגיל פרישה, להיות חדרו הכרה שיש הערכה להתנדבות ולהתגייסות. אני מבקש מן הבית להכיר בזכות זאת.

חוברת י', ישיבה ר"ג
— הצעות לסדר-היום (זר, דינשטיין) —

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לתשובה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנושא הנ"ל נדון בעבר פעמים מספר, הן על-ידי הממשלה וועדת השירות והן על-פי פניית שרים שונים, אך בכל מקרה ההחלטה היתה שלילית, היינו גברו השיקולים נגד היענות לפנייה שהושמעה כאן על-ידי חברי-הכנסת ורטמן על אלה שהצביעו בעד.

השירות בצבא הבריטי בעת מלחמת העולם השנייה מוכר לצרכי גימלאות של עובדי המדינה האזרחיים רק אם הוא נעשה תוך כדי השירות ב"מוסד מוכר", היינו אם העובד עבד במוסד המוכר לפני התגייסותו וחזר למוסד עם תום שירותו בצבא הבריטי. כמו כן משתמש נציב השירות בסמכותו על-פי סעיף 100 לחוק ומגדיל את שירותו של עובד, אשר שירת בצבא הבריטי ועומד לצאת לקיצבה, במחצית תקופת השירות בצבא הבריטי. אולם סמכות זו מותנית בהיות העובד בן 40 לפחות בעת כניסתו לשירות המדינה ומעטים יחסית מן המתנדבים לצבא הבריטי היו בגיל 40 ויותר בשנים 1948/49.

לעומת זאת השירות בצבא הבריטי מוכר כשירות המזכה בגימלאות לגבי משרתי-הקבע בצה"ל וכן לגבי שוטרים וסוהרים אשר התקבלו לשירות לפני 1 במאי 1958, על-פי סעיף 79 לחוק שירות המדינה (גימלאות) (נוסח משולב), תש"ל-5-1970.

זכויות אלה מוקנות למשרתי-קבע בצה"ל, לשוטרים ולסוהרים לא רק בעד השירות בצבא הבריטי אלא גם לגבי שירות פעיל בצבא אחת ממעצמות-הברית בתקופה מ'1 בספטמבר 1939 עד 1 באוקטובר 1946. היינו התחולה לגבי קטגוריות אלה רחבה הרבה יותר. נוסף על כך: שירות מלא ביחידותיו המגויסות של אירגון ההגנה בארץ-ישראל; שירות פעיל ביחידה מאורגנת שלחמה בארץ-ישראל למען עצמאות ישראל.

בצה"ל מוקנות זכויות אלה גם לגבי שירות פעיל באחת היחידות שלחמה במחנות נגד שטון עוי; שירות מלא בצי המסחרי של אחת ממעצמות-הברית במלחמת העולם השנייה, על-פי הוראת המוסדות הלאומיים בארץ-ישראל.

התביעה להכיר לצרכי גימלאות בשירות בצבא הבריטי גם לגבי עובדי המדינה האזרחיים מסתמכת על התקדים בצבא-הקבע, במשטרה ובבתי-הסוהר, כפי שאמר כאן חברי-הכנסת ורטמן, ועל העובדה שהאנשים התגייסו לצבא הבריטי בהתנדבות, בהיענות לקריאת המוסדות הלאומיים; וגם על כך, שאותם אנשים שהתגייסו הפסידו עקב זאת שירות פנסיוני של 5-7 שנים, בעוד חבריהם לעבודה כיום, שעבדו באותה עת ב"מוסדות מוכרים" — הסוכנות, הוועד הלאומי, ממשלת המנדט וכי' — ולא התגייסו לצבא הבריטי, רכשו עקב עבודתם זו זכויות פנסיוניות.

הגימוקים שהובאו נגד ההכרה של השירות בצבא הבריטי, ושנדונו כפעם בפעם, היו:

ההתנדבות לשירות בצבא הבריטי היתה רק אחת מגילויי ההיחלצות למען הישוב. מנקודת מבט זאת אין הבדל בין השירות בצבא הבריטי ובין שירות אחר בהתנדבות כגון בשמירה, גוטורות, באירגון ההגנה —

פרט למגוון הקבע — בפלמ"ח, בהתיישבות וכדומה. על כן עלולה הכרה בשירות בצבא הבריטי לצרכי גימלאות להעלות תביעות להכרת שירות אחר בהתנדבות, כפי שהזכרתי.

הכרת השירות בצבא הבריטי עלולה לחייב הכרה של השירות בצבאות בנות-הברית: ארצות-הברית, ברית-המועצות, פולניה וכו', כי מה הרבותא דווקא בשירות בצבא הבריטי? וכן עלולה לחייב הכרה בשירות פעיל ביחידות של לוחמי המחנות נגד הנאצים ועוזריהם, כפי שמקובל הדבר בצבא-הקבע.

הכרת השירות בצבא הבריטי לצורך גימלאות עלולה לגרור הכרה גם בשירות חובה בצה"ל, לפחות אם שירות זה קדם, בלא הפסק, לשירות המדינה, כפי שנקבע לגבי צבא הקבע.

אין השירות בצבא הבריטי מזכה בגימלאות בשום מוסד במדינה, פרט לצבא-הקבע, למשטרה ולבתי-הסוהר, ואף לא בסוכנות היהודית לארץ-ישראל, אלא אם כן שירות זה חל תוך כדי השירות באותו מוסד. בחומר שבידי נציבות השירות על חוקי גימלאות של עובדי מדינה בחוץ-לארץ לא נמצאת כל הוראה בדבר הגדלת הזכויות לגימלאות עקב שירות צבאי, פרט לאנגליה שמוכר בה השירות בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה כשירות המזכה את עובדי המדינה לגימלאות.

בעוד שיש קשר מקצועי בין השירות בצבא הבריטי לבין השירות בצבא-הקבע ובמשטרה, אין קשר מהותי או ענייני בין השירות בצבא הבריטי לבין שירות המדינה האזרחי.

אין זה בטוח כי המתגייסים לצבא הבריטי הפסידו בכל מקרה זכויות פנסיוניות. דבר זה נכון רק לגבי אותם עובדים אשר היו מתקבלים לעבודה ב"מוסד מוכר" לולא התגייסו לצבא הבריטי; אחרת לא היו זכאים היום לזכויות לגימלאות בעד תקופת עבודתם לפני קום המדינה. יש להניח כי רק חלק קטן יחסית מבין המתגייסים היה מתקבל לעבודה במוסד מוכר לולא התגייס.

התביעה לתשלום קיצבה בעד שנות העבודה שהפסידו המתנדבים לצבא הבריטי נובעת מעובדת התנדבותם של אנשים אלה, ולא מהיותם היום בשירות המדינה. מכאן שהתביעה מחייבת למעשה חקיקת חוק מיוחד המעניק הטבות לעת זיקנה לאנשים אלה, בין שנקלטו בסופו של דבר בשירות המדינה ובין שהם עובדים היום במקומות עבודה אחרים, ואפילו הם עצמאיים. כי מדוע ייגרע חלקם של אלה אשר שירתו בצבא הבריטי ולא נקלטו בשירות המדינה אלא הפכו להיות עצמאיים? גם אלה וגם אלה התנדבו ונחלצו לתביעת המוסדות הלאומיים באותה המידה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. לאור הגימוקים שהבאתי לעיל, ולאור דברי, שהיו עד כה כמה וכמה פניות אשר נדחו, ולא הוכר השירות בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה לצרכי גימלאות של עובדי המדינה האזרחיים, הרי שבעיה זו תוזרזת ועולה לדיון מדי פעם ופעמים גוברת, מאחר שהמתגייסים לצבא הבריטי מתקדמים והולכים עתה לגיל הפרישה, ואלבא דהוועץ המשפטי לממשלה, אשר חיווה את דעתו, אי-אפשר להכיר בשירות בצבא הבריטי במסגרת הוראות החוק כפי שהן קיימות היום. לכן אם רוצים להכיר בשירות

– הצעות לסדר-היום (דינשטיין, זר, ורטמן, י. תמיר) –

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
כן.

הי"ר מ. זר:

אם כן, לפנינו רק הצעה אחת: להעביר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת ורטמן לדיון בוועדת העבודה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה נתקבלה.

הי"ר מ. זר:

האם חבר-הכנסת ורטמן מסכים להעברת הנושא לוועדת העבודה?

2. מעמדם של העצמאיים בידינו מסים ובחוקי המדינה

הי"ר מ. זר:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת יוסף תמיר: מעמדם של העצמאיים בידינו מסים ובחוקי המדינה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בישראל קיימת אפליה לרעה של העובד העצמאי לעומת העובד מסוגו שהוא שכיר. העצמאי החי מיגיע כפיו, ולא מהפעלת הון ולא מעבודה שכירה, מקופח בשורה ארוכה של חוקי המדינה העוסקים בענייני מסים ובזכויות סוציאליות. האפליה נובעת מן התפיסה, המקובלת על המשטר ועל הממשל, שהעצמאי משתייך לחוגי האמידים – ולא היא. זו גישה פסולה, המעוותת את העובדות, נוגדת את הצדק, גורמת לסילוף חברתי חמור, פוגמת בכבוד קליטת דק, גוררת תופעות לוואי בלתי-רצויות בחברה הישראלית ונוגדת את העקרון שבחברה הדמוקרטית כל האזרחים שווים לפני החוק.

איני בטוח שהציבוריות הישראלית מודעת דיה לתופעה המזוהה הזאת. ברם עובדה היא שחוקים אלו מולידים בצדם סממנים אנטי-סוציאליים, ואף מעלים תופעות אנטי-מוסריות והפוגעות בצביון החברה, ביסודות החיים התקינים, והן טומנות בחובן חומד נפץ אנטי-דמוקרטי.

לפנומן הזה של אפליית העצמאיים בידינו המסים ובחוקי המדינה, שכשלעצמו יש בו משום גילוי מעליב, יש סיבה נוספת על זו שהמשטר מתנכר לאדם התפשי, בעל היזמה העצמאית, הסיבה היא שציבור העצמאיים, למקצועותיהם ולסוגיהם, אינם מאורגנים דים. מפאת החולשה האירגונית והעדר מנהיגות לוחמת לזכויות העצמאיים אנו עדים לכך, שרובבות מפרנסים עצמאיים נפגעים על-ידי כשני תריסרי חוקים, צווים והוראות בתחומי מערכת המסים והשירותים הסוציאליים.

העושה השוואה בין המאמץ של העצמאי לזה של השכיר, באותו הענף ובאותו סוג העבודה, בא לכלל המסקנה הבאה: העצמאי העמל במו ידיו ובמו שכלו נוטל על עצמו, בניגוד לעמיתו השכיר, עול של חובות שהאחרון פטור מהן. למשל: העצמאי מסתכן בהפסדים, באפשרות מיעוט ההכנסה בעסקיו, בהוצאות המוטלות עליו בתוקף השקעותיו. העצמאי חייב לכסות הוצאות השתלמות, לימודיו ועוד. השכיר פטור מכל אלה. על העצמאי מוטלת החובה לנהל את משרדו,

את בית-מלאכתו, את לשכתו הפרטית. זהו עול כבד של תשלומים ומינהל, הנושא בחובו סיכון מקצועי וחמרי. הדבר כרוך באמצעים כספיים ואחרים, באגות ובטרדות. העצמאי אחראי כלפי העוזרים לו והעובדים עמו. מנת-חלקו של השכיר, באותו המעמד והמקצוע, שפיר. הוא פטור מכל הדאגות הללו. העצמאי עסוק כל עת שעיסוקו מחייב. שעות העבודה של השכיר מוגבלות. לשכיר אירגון מקצועי חזק. לעצמאי אירגון חלש. לשכיר בטחון סוציאלי. לעצמאי אין כדבר הזה.

מבחינה מהותית אין הבדל בין המעסיק של השכיר לבין המעסיק של העצמאי. במקרה הראשון המעביד הוא המדינה או מעביד גדול אחר או כל עסק שהוא. במקרה של העצמאי, מעסיקו-מעבידיו הם רבים. ובכל זאת קבעה הממשלה קו המפלה לרעה את העצמאי.

מדינת ישראל חייבת להיות מעוניינת לעודד את העובדים העצמאיים, לסייע בידם להתבסס בכלכלת הארץ ולהשתלב במשק. תוצאת מדיניות כזו היתה מביאה לריבוי מקורות הפדנה, הגברת קצב קליטת העולים, הפריית יזמות בכל שטחי החיים, החל במדע, עובדים אקדמאיים לסוגיהם, אנשי אמנות, וגמור בבעלי-מלאכה. עידוד כזה אין; מדוע אם כן תהיה אפליה? אם אין שוויון מדוע תהיה אפליה? עלינו לשאוף לפחות לשוויון במישור זה.

אני רוצה לצטט, כבוד היושב-ראש, דברים שכתב הסופר יהושע בר-יוסף בנושא זה לא מכבר: "העצמאיים רובם המכריע חיים בתנאים קשים פי-כמה מחיי הפקיד השכיר. לשכיר שעות עבודה קבועות וחופשות וקרנות ביטוח. העצמאי הרוצה להשיג משהו עובד ללא לזיואת וללא שעות. ניקח למשל את חנווני המכולת. הוא ואשתו שקועים בחנותם משעות השחר המוקדמות ועד שעה מאוחרת בלילה. הם עובדים כארבעה שכירים ובקושי משיגים הכנסה של שכיר וחצי... יש עצמאיים רבים שמהבחינה הכלכלית הם לומפן-פרולטריות. אני עצמי מכיר אישית כמה עצמאיים בעלי תואר אקדמי המרוויחים פחות ועובדים כפלים מהאקדמאי השכיר... הדימוי של העצמאי מעוות בחברה הישראלית לחלוטין" – מסיים יהושע בר-יוסף.

לשם הדגמת התיאור הזה די להצביע על נהג מונית עצמאי העובד בפרך, בלא שעות וזכויות ובשכר בינוני, משלם יותר מסיים מהנה אוטובוס העובד שעות קצובות, בשכר גבוה, ונהנה מזכויות סוציאליות מלאות,

שכיר שהכנסתו דומה — הסכום שלו מגיע כדי 684 לירות לשנה בלבד". הנה האפליה.

בעניין ביטוח אישפוז וביטוח קיצבה, ובמקרה של אי-כוש עבודה, הפטור ממס אצל השכיר הוא 5.5% של ההכנסה; העובד העצמאי שוב עומד לפני התופעה שנגשלה ממנו הזכות הזאת. באשר להכנסות משעות נוספות, מעבודת-לילה ומתפוקה מוגדלת יש אצל השכיר הגבלה לגבי המס, והיא נעה בין 17.25% ל-34.5%; המס הרגיל אצל העצמאי הוא 72%. במקרה שהעובדים הם בני-זוג — שמעו-נא רבותי חברי הכנסת — השכירים זכאים לערוך חישוב המס בצורה של חישובים נפרדים לצורך מס הכנסה; אצל העצמאי שוב אפליה גסה, כי החישוב הוא מאוחד.

כתוצאה מן האפליות הללו על הגישום העצמאי להפיק הכנסה העולה על כפל הכנסתו של עמיתו השכיר, כדי שיותר לו הסכום הפנוי לתשלום המסים בהתאם למסים המוטלים.

רבותי חברי הכנסת, לאפליות האמורות אין אח ורע בשום מדינה נאורה ברחבי תבל. יקצר המצק מהשתרע, אדוני היושב-ראש, מכדי שאוכל לפרט במסגרת זו את כל סוגי האפליות למיניהן. והן רבות ומסובכות, והן תולדה של מדיניות פגומה שאני מצטער לומר שגם בוועדת אשר, לפי האינפורמציה שבדי, לא תיקנו אותה. ומר יצחק טישלר ב"דיעות אחרונות" מלפני חודש וחצי מוסר: "מר משה נויטרפר, הממונה על הכנסות המדינה, ועוזריו בן-עמי צוקרמן ויעקב תמיר הכריזו פעמים רבות כי שיטה מעוותת זו תחוסל בעקבות עבודתה של ועדת אשר". יש לי רושם חזק שאף בשלב זה אין בוועדת אשר ומחוצה לה, בממשלה, באוצר, הבנה למשמעות העמוקה של העיוותים הללו והעדד צדק סוציאלי.

משום כך אני מציע לקיים דיון בנושא זה במליאת הבית.

הז"ר מ. זר:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לתשובה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנושא הזה נדון, צץ ועולה כפעם בפעם בבית הזה. דומני שלאחרונה, לפני כחודש וחצי או חודשיים, העביר אלי חבר-הכנסת תמיר שאילתה בדבר האפליות בין שכירים ועצמאים במס הכנסה.

יוסף תמיר (גח"ל):

גם לפני שנה דיברתי על כך.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אמרת: הנושא צץ כפעם בפעם, ורק לאחרונה העביר אלי חבר-הכנסת תמיר למשרד האוצר את השאילתה הזאת. נדמה לי שהוא צירף גם תזכיר, שהופנה אליו בשעתו על-ידי אירגון המקצועות החפשיים האקדמיים בישראל, וניסה לפרט במספרים את האפליה לגבי הכנסה דומה של העצמאים והשכירים.

בתשובה שאילתה ניסיתי לומר שהחישובים כפי שניתנו באותו תזכיר, לפחות, אינם נכונים, והאיל ולא נערכו על בסיס שווה. בעוד שאצל העצמאי בחישוב ההכנסות כלולות ההוצאות בגין יצירת ההכנסות, ועל

וחוקי מדינת ישראל מקנים לו עדיפות על עמיתו נהג המונית. זאת אך ורק מפני שהאחרון הוא עצמאי.

הוא הדין לגבי בעל-מלאכה, הרוקח, רואה-החשבון, עורך-הדין, הארכיטקט או המהנדס או הרופא וכל בעל מקצוע אחר.

הוראות המפלות לרעה את העצמאי לעומת השכיר שזורות כחוט השני בפקודת מס ההכנסה, בתקנות ובצווים שהוצאו במשך השנים. הנה אביא לכם כמה דוגמאות חותכות ובוטות. כך, למשל, בנושא התגמולים, הפיצויים והקיצבה זוכה השכיר לפטור ממס תשלומים בשיעור 13.33% של המשכורת ועוד תשלומים, במסגרת תשלומי השלמה, בלא כל תקרה. אני חוזר ומדגיש: בלא כל תקרה. מצב העצמאי שונה. הפטור ממס תשלומים לגביו הוא רק 5% של ההכנסה, לעומת 13.33% אצל השכיר, ואין לו אפשרות לקבל ניכוי מן ההכנסה אלא בסכומים מוגבלים.

דרך פעולתן של ההוראות הללו ושל הפקודה בעניין הפרשת תשלומים לקופת-גמל היא אחת האפליות החמורות ביותר. ההוראות הקשורות במס הכנסה לפי הסעיפים 17(5), 45 ו-47 הן ביסוד האפליה. על-פי הסעיף 17(5) לפקודה רשאי מעביד לנכות בתנאים ובשיעורים שנקבעו בתקנות סכומים ששילם לקופת-גמל בתור השתתפות שנתית סדירה, וכן כל סכום ששי-לם, באישור נציג מס הכנסה, שלא בתור השתתפות שנתית סדירה. על-פי תקנות שר האוצר רשאי המעביד להפריש 11.8% של חלק משכרו החודשי של העובד המשתכר 420 לירות, ו-13.33% מיתרת השכר החודשי. הפרשיות זאת מהווה הכנסה בידי העובד. וכאן טמון שורש האפליה.

תשלומי העובד עצמו לאותן קופות-גמל מזכים אותו בזיכוי ממס בשיעור של 25%. יתירה מזו, ניתן להפריש לטובת העובד השכיר תשלומים לקופת-גמל לשם התאמת הפרשות שנגשו בעבר לשכרו החודשי האחרון של העובד המוטב. בתנאי הארץ זוהי הטבה גלויה של שכר, הטבה של ממש. העצמאי לא זכה בשום הטבה מן הסוג הזה.

באשר לביטוח הלאומי — חלקו של מעביד לביטוח הלאומי הפטור ממס הוא חלק משכרו של השכיר, שאינו מנוכה ממנו אף אם הוא פטור מן המס. מן העובדה הזאת אנו למדים שהזכות הזאת נשללת מן העצמאי מכל וכל.

יורשה לי לצטט מסמך שקיבלתי מן האירגונים המקצועיים החפשיים האקדמיים בישראל, המאגדים את לשכת עורכי-הדין בישראל, אגודת האינג'נירים והארכיטקטים, ההסתדרות הרפואית בישראל, ההסתדרות המאגדת את רופאי השניים, ולשכת רואי-החשבון בישראל. בקטע מסוים נאמר: "אחד העיוותים החמורים ביותר במערכת המסים הנהוגה בישראל מתבטא באפליה שבין הגישום השכיר לגישום העצמאי לגבי תשלום דמי ביטוח לאומי וזקיפתו כנגד הכנסותיהם. מרבית הנישומים השכירים במשק הפרטי אינם נושאים כלל בעול הביטוח הלאומי המושלם בעדם על-ידי מעבידיהם. תשלום זה אינו מהווה הכנסה בידי העובד. אגב, על-פי חוק הביטוח הלאומי כיום נושא הגישום העצמאי בדמי הביטוח המקסימליים של 1,690 לירות לשנה, כאשר הכנסתו היא 1,500 לירות לחודש. אבל

— הצעות לסדר-היום (דינשטיין, גולדשטיין, לנדאו, נסים, י. תמיר, זר, וילנר, י. ספיר) —

הבעיות האלה נדונות כרגע. הבעיות הן סבוכות ומורכבות. קשה לעשות התאמה מוחלטת, כי מדברים בסוגים שונים ויש הרבה מאוד בעיות והרבה מאוד נקודות. אני מציע שנשאיר לוועדת אשר לסיים את עבודתה ולהגיש את המלצותיה — המלצות שייבאו לוויכוח ציבורי רחב גם בכנסת —, ובשלב זה לא לכלול את ההצעה בסדר-היום.

יוסף תמיר (גח"ל):

שכרי בכך, שאתה מאשר, לפחות, שקיימות אפ-ליות.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אני מוכן לומר זאת על כמה מקרים. אני יכול רק להסביר את מהותן של אותן אפ-ליות. אבל למה לך לעשות זאת עכשיו?

הז"ר מ. זר:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — לדון בהצעה של חבר-הכנסת יוסף תמיר במליאת הכנסת; השנייה — לא לכלול אותה בסדר-היום.

הצבעה

בעד ההצעה לדון במליאת הכנסת
בהצעתו של חבר-הכנסת י. תמיר — 24

בעד ההצעה לא לכלול אותה
בסדר-היום — 30

נמנעים — 3
ההצעה לא לכלול את הצעתו של חבר-הכנסת י. תמיר בסדר-היום נתקבלה.

הז"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. סיעתנו נמנעה, משום שאיננה מזדהה לא עם עמדת המציעים ולא עם עמדת הממשלה.

אנחנו חושבים שהמושג "עצמאיים" הוא מושג רחב מאוד. יש עצמאיים שהמציעים מגח"ל רוצים ביקרם. אלה הם העשירים, המתעשרים, בעלי ההון הגדול.

יוסף ספיר (גח"ל):

הרוכל ברחוב הוא גם כן עצמאי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

זה בדיוק מה שאני רוצה להגיד.

לעומת זאת הסיעה הזאת, גם כשהיתה בממשלה, לא דאגה לא רק לעובדים, אלא גם לא דאגה לעצמאיים מעוטי היכולת, אותם רוכלים, סוחרים זעירים, בעלי-מלאכה קטנים. לאלה אין דאגה מצד המציעים.

לכן איננו יכולים לקבל את המושג "עצמאיים" באופן כללי. יש גם בעיה של עצמאיים אשר בכלל אינם עצמאיים, אלא קשורים עם ההון חזר ומקיימים מפעלים משותפים, לרעת המשק והפיתוח הכלכלי, לרעת חלק אחר של העצמאיים והמוני העובדים.

כן ניתן לו ניכוי יציב של 5% בלבד, הרי בדוגמה שהמציא לי אז חבר-הכנסת תמיר בשאלתה לא נלקחה בחשבון העובדה שאת ההכנסה שמרוויח העצמאי — ונעשתה שם השוואה לגבי המסים החלים על הכנסה חודשית של 2,000 לירות לחודש בין שכיר ועצמאי — מחשבים לאחר ששלטונות המס הכירו בכל ההוצאות העסקיות, בניגוד להכנסתו של השכיר ששם אין הכרה בהוצאות לצורך יצירת ההכנסה שנלקחו בחשבון אצל העצמאי. וקשה כאן לדעת בדיוק את כל ההוצאות, אפילו אלו המוכרות על-ידי פקדי השומה ועובדי מס הכנסה, האם כל ההוצאות המוכרות הן באמת הוצאות שתרמו במישרין ליצירת ההכנסה, כגון הוצאות אירוח, מתנות, אש"ל מוגדל, הוצאות רכב וכו', מה שאצל השכיר לא קיים כלל. אצל העצמאי זהו חלק אינטגרלי. ההוצאות הללו שיצרו את ההכנסה מוכרות לניכוי מן המס, ולכן השכיר מקבל ניכוי יציב של 5%.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

אני חושב שזה קיים דווקא אצל השכירים, מתוך נסיוני אני חושב כך.

חיים לנדאו (גח"ל):

ואצל בעל חנות מכולת יש לך הוצאות כאלה? הן אינן קיימות אצלו בכלל, ואינך מביא אותן. כלל בחשבון.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

מדוע אצל בעל חנות מכולת הן אינן קיימות? כל הוצאה אינה קיימת אצלם?

על כל פנים דבר אחד ברור. יכול להיות שגם אצל שכירים יש, אני מוכן להסכים שיש גם אצל שכירים.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

ב-90% של המקרים.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

יכול להיות. אבל תסכימו אתי בוודאי שאצל עצמאיים המורכב והאפשרויות של הוצאות ליצירת הכנסות הם גדולים הרבה יותר, בכך לא יכול להיות ספק. ייתכן שגם אצל שכירים יש אפשרויות כל שהן, אבל אין להשוות את האפשרויות שעומדות לרשות השכיר לאלו העומדות לרשות העצמאי.

משה נסים (גח"ל):

אבל הלא המגמה היא לצמצם את ההוצאות העסקיות.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

בסדר, אז עובדים גם על זה.

כך שלדעתי ההשוואה שניתנה איננה תופסת. על כל פנים בתשובה שנתתי אז לחבר-הכנסת יוסף תמיר אמרתי, שהבעיה הזאת נדונה עכשיו בהרחבה על-ידי ועדה ציבורית שדנה בכלל בכל מיגוון ובכל קשת המיליונות ומערכת המסים. ואני יודע — גם חבר-הכנסת תמיר אמר זאת כאן — שלגושאים האלה ניתן עכשיו ביטוי, והם יבואו לדיון. ודאי שיהיה דיון ציבורי רחב, ואני בטוח שהוא לא יפסח גם על הכנסת.

על כן אני מציע, רבותי, לא לדחוק את הקץ.

כל אלה שנוגעים מתלות הכלכלה הישראלית בהון הזר, במונופולים הזרים, ומן המיליטריזציה של המשק ושל התקציב הממלכתי.

הי"ר מ. זר:

חברי הבית, לפי בקשת סיעת המערך אני מכריז על הפסקה של שעה אחת. הישיבה תחודש בשעה 13.00.

(הישיבה הופסקה בשעה 11.56 וחודשה בשעה 13.00)

3. הסמכת ועדת הכלכלה של הכנסת, לפי סעיף 22 לחוק יסוד: הכנסת, לחקור בעניין "אוטוקרס" הנמצא בידי הוועדה

נציגי הממשלה, שלא ייחתם הסכם חדש עם לילנד בטרם תסכם הוועדה את דיוניה בבעיות שהתעוררו. ב-7 בספטמבר 1971, בימי הפגרה, קיימה ועדת הכלכלה ישיבה ובה קיבלה החלטה להזמין את האדו"ר ג. א. שחר, ח. אבינועם, ג. גוית וא. לבנדובסקי, שהיו עובדים בכירים בקונצרן אוטוקרס-לילנד, להופיע לפניו בישיבותיה הבאות ולספק על דרכי הניהול של החברה. במחצית השנייה של חודש אוקטובר הופיעה, לראשונה, ידיעה בעיתונות על משבר כספי קשה בחברה. פניתי מיד טלפונים, וב-21 באוקטובר גם בכתב, אל שר האוצר, המסחר והתעשייה, ואל שר התחבורה, בבקשה למסור לוועדה ידיעות על מצב החברה. הישיבה לשמיעת הדברים נקבעה ליום השני, ה-1 בנובמבר.

ביום ראשון, 31 באוקטובר, טיילפן אלי שר התחבורה, בשמו ובשם שר האוצר, המסחר והתעשייה, וביקש לדחות את הישיבה לשבוע ימים, מאחר שביום ד', 3 בנובמבר, עמדה חברת לילנד מוטורס, אנגליה, להשיב לתביעת השרים להגדלת השתתפותם במפעלי אוטוקרס-לילנד, במימוןם ובניהולם.

ביום ב', 8 בנובמבר, הופיעו לפני ועדת הכלכלה המנהלים הכלליים של משרד המסחר והתעשייה ומשרד התחבורה, וכן סגן החשב הכללי. הם סיפרו לוועדה על ההתפתחות, שחלה באוטוקרס, על מינוי כונסי נכסים, וכיצד הגיעו למצב זה. לאחר קבלת המידע בישיבה זו הוחל בהזמנת האדונים שחר, גוית, אבינועם ולבנדובסקי לשם קבלת אינפורמציה הנוגעת לצורת ניהול החברה והסיבות לנפילתה.

מדברי האנשים הנ"ל ואחרים, שהוזמנו והופיעו לפני הוועדה, מצטיירת תמונה עגומה לגבי צורת ניהול הקונצרן. כן מתעוררים שפלות לגבי יעילות טיפולם במפעלים מטעם משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, במתן ערבויות הממשלה להלוואות שקיבלו המפעלים, ובאיו מידה הספיקו הבטחות שניתנו; האם היה פיקוח מס-פיק מצד הממשלה, לאור העובדה כי היה למפעלים אלה במשך תקופה ממושכת מעמד מונופוליסטי, למעשה, בענף הרכב הכבד בישראל.

דברי מר לבנדובסקי עוררו חשד של אי-סדרים בניהול המפעל, מתן תרומות מופרזות למוסדות וטובות-הנאה לאנשים שונים בעלי מעמד, שיכלו להשפיע על פעולתו וקיומו של קונצרן אוטוקרס. הוועדה החליטה להביא לידעת היועץ המשפטי לממשלה את אשר סיפר לה מר לבנדובסקי.

לעומת זאת המדיניות של הממשלה, אשר את תשובתה שמענו כאן, היא קודם כל נגד העובדים הש-כירים, אבל היא גם נגד חלק של העצמאיים, שכבות-הביניים, מה שקוראים הועיר-בורגנות.

משום כך לא יכולנו להצביע בהצבעה כזאת לא עם גח"ל ולא עם הממשלה. זו הסיבה לכך שנומננו. אנחנו מגוינים על הזכויות של כל השכבות, קודם כל של הש-כירים, של ההתיישבות העובדת, של שכבות-הביניים,

הי"ר מ. זר:

חברי הכנסת, אנו מחדשים את ישיבת הכנסת. נעבור להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שכטרמן: הסמכת ועדת הכלכלה של הכנסת, לפי סעיף 22 לחוק יסוד: הכנסת, כדי לחקור בעניין "אוטוקרס" הנמצא בידי הוועדה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שכטרמן.

אברהם שכטרמן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ביום 25 במארכ 1971 העבירה מליאת הכנסת לוועדת הכלכלה את הטיפול בנושא "הכנות לחידוש החוזה הקיים בין חברת 'לילנד' הבריטית לבין ממשלת ישראל", שהועלה לפניו כהצעה לסדר-היום:

ועדת הכלכלה החלה בדיון בנושא זה מיד לאחר פגרת הפסח ועד ליציאת הכנסת לפגרת הקיץ הקדישה לו 8 ישיבות. בישיבות אלה שמעה את סגן שר התחבורה, את נציגי משרד התחבורה, משרד האוצר, משרד המסחר והתעשייה ומשרד הבטחון, וכן את המנהל הכל-לי של חברת "אוטוקרס", מר שובינסקי, המנהל הכללי של "כור", מר מ. עמית, נציגי הקואופרטיבים "אגד" ו"דן", סקציית יבואני רכב שליד לשכת המסחר תל-אביב-יפו, אירגון יצרני חלקי חילוף ו"מועצת המשאיות".

הוועדה התרכזת בדיונים אלה בעיקר בשמיעת עובדות והסברים מפי הגורמים הנ"ל על טיב הרכב של לילנד-אשדוד, מועדי האספקה של ההזמנות, היחסים עם חברת לילנד הבריטית, ההסכמים השונים שנחתמו, היקף הייצור המקומי במפעל זה ושאלת העמקתו, וכן פרטים על התנאים שבהם התנתה הממשלה את חידוש החוזה עם לילנד-אנגליה.

מפי רבים מן המוזמנים הושמעו לפני הוועדה הער-כות שליליות על טיב הייצור של "אוטוקרס", על מועדי אספקה לקויים, יוקר חלקי חילוף, העדר מלאי מספיק של חלקים במחסני החברה; על שמרנות בסוגי הרכב שיוצרו במפעל וחוסר נכונות לחידושים ברוח הזמן. התחיל להתברר לוועדה שהנושא הוא רחב יותר מאשר נראה ממבט ראשון; וההכנות לחידוש החוזה עם לילנד או אי-חידושו צריכות להיבדק מאספקטים שונים, הכול-לים בדיקת מדיניות הממשלה בנושא הרכבת הרכב על-סוגיו השונים וכדאיותו ובחינת יכולתו של קונצרן לילנד-אוטוקרס להיות אחראי להספקת חלק נכבד של צי הרכב בישראל. על כן ביקשה הוועדה וקיבלה את הבטחת

סבורני שעל-ידי בדיקה מדוקדקת של פרשת ליילנד-אוטוקרס יתגלו ליקויים בעצם השיטות ובהפעלתן. חשיפת ליקויים אלה והצעות הוועדה לתיקונם תהיינה אך לתועלת המשק ולטובתו. כבר ציינתי לפני-כן שיש כאן גם בעיה של הוכחת צדקתם של האנשים הקשורים בנושא.

בדור לי שעל הבית להיות מאוחד בשאיפה לאפשר לוועדת הכלכלה להגיע לחקר האמת בנושא זה ולהעניק לה את הכלים הדרושים על מנת שתוכל לעשות את עבודתה כשורה — דבר שסמכויות ועדת חקירה תוכלנה לאפשר לה.

אדוני היושב-ראש, על האימרה הידועה: "צריך שהצדק לא רק ייעשה, אלא גם ייראה שנעשה צדק", יורשה נא לי לומר בנוסח של פאראפרזה: "צריך שה-צדק לא רק ייראה וייעשה, אלא אף ייעשה", גם אם לשם כך יש לחרוג מן השגרה המקובלת של עבודת הכנסת וועדותיה.

הי"ר מ. זר:

רשות היבור לסגן ראש הממשלה, לתשובה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. עד עתה נהגה הכנסת בדרכים נכונות בטיפול באותה הצעה לסדר-היום שהוגשה בשעתה על-ידי חברי-הכנסת שוסטק והועברה לטיפול של ועדת הכלכלה על-פי הצעתו של שר התחבורה, בהסכמתו של המציע, ולא אשמתה של מליאת הכנסת היא אם ועדת הכלכלה טיפלה בהצעה הזאת טיפול איטי למדי. אינני מבקר בזאת את ועדת הכלכלה, שהרי ככלות הכל מה שביקש חברי-הכנסת שוסטק להעלות בהצעתו — ואני טרחתי לקרוא את נאומו מחדש — הוא להזהיר את הממשלה שלא לחדש את החוזה עם חברת ליילנד הבריטית, משום שלדעתו לא עמדה בהתחייבותיה. ואמנם מאז נערך משא-ומתן ארוך ולא בלתי-מייגע בין נציגי הממשלה לבין חברת ליילנד הבריטית, וככלות הכל לא נחתם אתה אותו חוזה שנגדו התריע חברי-הכנסת שוסטק. אם חבר הכנסת או יושב-ראש ועדה מוועדות הכנסת רוצה להעלות נושא חדש לדיון, הוא רשאי לעשות זאת כל אימת שירצה בכך לפי הפרוצדורה המקובלת על הכנסת זה שנים רבות. כיוון שבגלל מקריות אולי פרצה תוך כדי דיוני ועדת הכלכלה גם המחלוקת הגדולה סביב פרשת אוטו-קרבס, נערך ויכוח גם בוועדת הכלכלה כיצד לטפל בפרשה הזאת בהתרחבותה.

אני מוכרח לומר שכאשר הקשבתי היום לדברי חברי-הכנסת שכטרמן, יושב-ראש הוועדה, לא הבנתי מה קרה לו. מקובל בדרך כלל שאין מצטיים במליאה מובאות מתוך דבריהם של חברי הכנסת בוועדות.

הי"ר מ. זר:

אדוני סגן ראש הממשלה, הבאתי בחשבון נקודה זו, אבל כיוון ששיבת הוועדה היתה פתוחה וישבו שם גם עתונאים, איפשרתי לחברי-הכנסת שכטרמן להמשיך ולצטט.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אני מודה לך, אדוני היושב-ראש, על ההיתר הזה, כי לא התכוונתי לבקר את חברי-הכנסת שכטרמן על הציטוט — יש לי ביקורת אחרת עליו — כי גם

לאור הדברים ששמעה מפי ארבעת המוזמנים שהוזכרו ראתה הוועדה לנכון להזמין להופעה חוזרת את האדונים עמית ושובינסקי ולהעמיד לפניהם שורה של שאלות להבהרת הדברים. הוועדה החליטה, בהסכמת המוזמנים, לשמוע אותם בישיבות פומביות. האנשים אשר הופיעו לפני ועדת הכלכלה עד כה השמיעו גירי סאות סותרות וגם האשמות הדדיות.

בוועדת הכלכלה הובאה היום, על-ידי חברי-הכנסת זכין, על דעת חברי המערך שבוועדה, הצעה הקובעת בין השאר, כי "הוועדה תמשיך ותמצה עד תום את דיוניה במסגרת סמכויותיה" וכי.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

למה "וכי"?

אברהם שכטרמן (גח"ל):

אתם רוצים לשמוע את כל ההחלטה?

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כן.

אברהם שכטרמן (גח"ל):

ציטוט זה היה נחוץ לי לשם המשך קו המחשבה. ההצעה של חברי-הכנסת זכין קיבלה 9 קולות נגד 7 קולות של חברי גח"ל ומציעים אחרים, אבל הצעה זאת אינה רלוונטית להנמקה שאני מביא. אולם מאחר שביקשתם זאת, אקרא את הצעתו של חברי-הכנסת זכין במלואה: "הוועדה תמשיך ותמצה עד תום את דיוניה במסגרת סמכויותיה בבעיות הכלכליות והציבוריות שבהצעה לסדר-היום, תוך הקפדה להעביר את כל העניינים הטעונים חקירה משטרתית ומשפטית לרשויות המוסמכות והמתאימות". קראתי זאת כדי לעשות לכם נחת. לטיעוני שלי זה לא היה נחוץ. מה שרציתי להדגיש הוא שגם אתם ביקשתם חקירת הדברים עד תום, ואת זה אני דאי מקבל.

על מנת לאפשר לוועדה למצות את הבעיה עד תום ולתת אפשרות נאותה לנוגעים בדבר להוכיח את צדקתם ואמיתות דבריהם — אין די בסמכויות הנתונות לוועדה בתקנון הכנסת, בעיקר בסעיפים 13 ו-80, שעל-פיהם פעלה בדיוניה: אלא מן הראוי שהכנסת תסמיק את ועדת הכלכלה לשמש ועדת חקירה בתוקף סמכותה של מליאת הכנסת לפי סעיף 22 לחוק יסוד: הכנסת, ובו נאמר: "הכנסת רשאית למנות ועדת חקירה, אם על-ידי הסמכת אחת הוועדות הקבועות ואם על-ידי בחירת ועדה מבין חבריה, כדי לחקור דברים שהכנסת קבעה; סמכויותיה ותפקידיה של ועדת חקירה ייקבעו על-ידי הכנסת; בכל ועדת חקירה יהיו גם נציגים של סיעות שאינן משתתפות בממשלה, לפי יחסי הכוחות של הסיעות בכנסת."

אני מציע שהכנסת תקבע כי סמכויות הוועדה ותפקידיה יהיו כסמכויות ועדת חקירה, שנתמנתה לפי חוק ועדת חקירה, תשכ"ט-1968, והתקנות לפיו. פה מדובר על הפרוצדורה. בדרך זו תינתן לוועדה סמכות לחייב עדים להופיע לפניו ולהעיד בשבועה או בהן-צדק וכן להציג מסמכים, והוועדה תהא רשאית להורות על איסוף חומר הדרוש לחקירה.

אדוני היושב-ראש, דובר רבות על השיטות שנוקטת הממשלה בפיתוח המשק ובמדיניות הכלכלית.

בטרם אחזור לפרשה זו, הרשו לי בכל זאת להעמיד את הכנסת על הצד העקרוני שבהצעת חברי-הכנסת שכטרמן. זהו עניין קונסטיטוציוני ממדרגה ראשונה. סעיף 22 של חוק יסוד: הכנסת מסמך אמנם את הכנסת למנות ועדות חקירה, אם על-ידי הסמכת אחת הוועדות הקבועות ואם על-ידי בחירת ועדה מבין חבריה, כדי לחקור דברים שהכנסת קבעה; סמכויותיה ותפקידיה של ועדת החקירה ייקבעו על-ידי הכנסת, ובכל ועדת חקירה יהיו גם נציגים של סיעות שאינן משתתפות בממשלה, לפי יחסי כוחות של הסיעות בכנסת. לאמור, שלא בדומה למה שנקבע בחוק ועדות חקירה, תשכ"ט—1968. כלומר, מליאת הכנסת צריכה להגדיר במדויק מה היא מבקשת מהוועדה הפרלמנטרית הזאת לחקור וכיצד היא תחקור, שהרי לוועדת חקירה פרלמנטרית אין הכי לשם האלמנטרים שעל-פיהם היא יכולה לנהל חקירה של ממש. היא איננה מצוידת לא בסמכויות ולא בכלים מתאימים, הכוללים בין השאר גם הגנת זכויות הפרט של האזרח, למשל עדות בשבועה, חקירת שתי וערב, ייצוג באמצעות עורכי-דין, הגנה מפני הפללה עצמית וכיוצא באלה. על-פי טבעה ועדה פרלמנטרית איננה ועדה שיפוטית, ואיננה יכולה להיות, אינה צריכה להיות ואינה צריכה לשאוף להיות ועדת חקירה משפטית, — אם אשתמש במונח לא מדויק.

מנחם בגין (גח"ל):
מאחד לא מדויק.

מה רוצה להוכיח כבוד סגן ראש הממשלה, שהחוק אינו מחייב?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אני רוצה להוכיח שמליאת הכנסת שומרת לעצמה את הזכות, כל אימת שתראה לנכון, למנות ועדת חקירה פרלמנטרית מטעמה. אינני מעלה על דעתי שהכנסת רוצה ליטול על עצמה סמכויות שעל-פי טבען אינן שמורות לזרוע המחוקקת — הכנסת. למשל אותו חוק ועדות חקירה, תשכ"ט—1968, שהחוק לפי הצעתו של שר המשפטים, אותו חוק איננו מניח בידי הממשלה את הסמכות למנות ועדת חקירה. הממשלה יכולה ורשאית, וכך גם עשתה יותר מפעם אחת בתקופת כהונתה האחרונה, להחליט על הצורך במינוי ועדת חקירה. החלטה זו מועברת לנשיא בית-המשפט העליון והוא הקובע את הרכב ועדת החקירה, שבראשה מכהן שופט בית-המשפט העליון.

משה נסים (גח"ל):
שופט, לא דווקא שופט בית-המשפט העליון.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
בשתי ועדות חקירה שעליהן החליטה הממשלה — — —
(קריאה: שלוש. היתה ועדת חקירה גם בעניין הרה"בית).

— — — בכל שלוש ועדות החקירה ישב, נדמה לי, שופט בית-המשפט העליון, ואם הוא שופט בית-המשפט המחוזי, אין בזה גריעה מכבודו. כלומר, את עצם ביצוע הפעולה החקירות-משפטית מניחים לוועד העם פטת. הנה, למשל, שמעתי מפי שר המשפטים, שלפני

אני מתכוון לצטט מאותו נימוק עצמו, כיוון שהשיבות היו פתוחות והעתונות דיווחה על כך. אין אפילו צורך להציץ בפרוטוקול ואפשר לראות מה שכתוב בעתונים, אבל, כמובן, הפרוטוקול בטוח יותר, עם כל הכבוד לעתונאים.

כשהציע חברי-הכנסת תמיר להזמין שורה של אישים שהיו קשורים במישרין בעבודתה של חברת אוטוקרס, היה זה יושב-ראש הוועדה, חברי-הכנסת שכטרמן, שהביע בגלוי ובאומץ-לב את התנגדותו להזמנתם, והיו אלה דווקא חברי הכנסת מטעם סיעת המערך שתמכו בהזמנתם. אינני יודע משום מה ניסו לטפול דווקא על המערך האשמות שסיעת המערך לא היתה מעוניינת בבדיקת הנושא ששמו אוטוקרס עד תום.

מנחם ידיד (גח"ל):
אולי תצטט מה אמר חברי-הכנסת שכטרמן?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אצטט, אם אתה עומד על כך. כשאמר חברי-הכנסת יפרח, בעקבות הצעתו של חברי-הכנסת תמיר, כי לא צריכה להיות מניעה להזמין את האיש שהוצע, אמר היושב-ראש, חברי-הכנסת שכטרמן: "הוועדה בעד זה שנומין? — בבקשה. זה בניגוד לדעתי, אבל אני נכנע." אין פה שום דבר שצריך לפגוע בחברי-הכנסת שכטרמן.
(חברי-הכנסת א. שכטרמן קורא קריאת-ביניים)

חברי-הכנסת שכטרמן, קראתי זאת בעתון, והעתון מונח לפני. מטעם כבוד הכנסת העדפתי לקרוא מה-פרוטוקול. למה אתה רוגז? אני אומר לך זאת ברוח טובה.

מה שמפליא אותי, חברי הכנסת הנכבדים, הוא מה קרה לאותו אדם שאני מאוד מכבד אותו — היינו ידידים משכבר הימים ונישאר ידידים גם לאחר חילופי הדברים הללו — שמהתנגדותו להזמין מרצונם החופשי אישים או אנשים, שיכולים היו להאיר פרשיות מסוימות בעניין זה, הוא מגיע לכלל תביעה להפוך את ועדת הכלכלה לוועדת חקירה פרלמנטרית. האומנם תסבך שמואל תמיר כל-כך חזק בסיעתו של חברי-הכנסת שכטרמן, עד כדי כך שבמוצת זמן קצר שעבר מסירובו להזמין עדים הנוקטים עמדה הוא מציע להפוך את ועדת הכלכלה ללא פחות מאשר כמעט בית-משפט?

חיים קורפו (גח"ל):
והדברים שנחשפו אין להם כל משמעות?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
ועדת הכלכלה עושה עבודה שקדנית. אפשר לחלוק על כמה מן הדרישות בעניין הסמכויות שיינתנו לה, אפשר להסכים. לא זו השאלה הנדונה עכשיו. אבל ברור לחלוטין שוועדת הכלכלה טרם סיימה את עבודתה. רק הבוקר קיבלה החלטה מחודשת, שעליה למצות את מלוא סמכויותיה בבדיקת הנושא שהועבר אליה לטיפול. והרוב הוא תמיד רוב, גם אם הוא רוב של שני קולות, כפי שהבליט כאן חברי-הכנסת שכטרמן. קיימתם הרבה ישיבות, טרם סיכמתם את דיוניכם. הטריחו את עצמכם לסכם את הדיונים, הזמינו את מי שצריך להזמין והגישו לנו, לכנסת כולה, דין-וחשבון על ממצאיהם. בעקבות הדין-וחשבון יחליטו כל הערכאות הנוגעות בדבר מה עליהן לעשות.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
שמיעתי טובה.

יוחנן בדר (גח"ל):
אני מוכן להסביר לכבוד השר מדוע הוא איננו צודק.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
האם תעשה אחרת בנוכחותו של חבר-הכנסת בגין? והרי ועדת חקירה פרלמנטרית מטבעה מורכבת מחברי כנסת שהם חברי מפלגות, חברי סיעות — ואני אהיה האיש האחרון שיקל ראש בחשיבותן של מפלגות מדיניות בכל משטר פרלמנטרי מתוקן. אבל כאשר הת- חושה היא שיש לנו עניין בפלילים ואולי בהאשמות — ולא בדקתי זאת, והעניין ייבדק...
(קריאה: שר האוצר החדיע שיש כאן עניין פלילי.)

האקטיביזם המוגזם שלך אין בו כדי לשנות את התדמית שהיתה לך עד עכשיו בעניין.

כידוע לכם, הועלו האשמות שונות, למשל הועלתה האשמה על עניינים הקשורים בהפרת חוקי מס הכנסה. שלטונות מס הכנסה בודקים זאת, משטרת ישראל בוד- קת, נערכו חיפושים, נערכות חקירות, וחוקה על כל הערכאות שיתחקרו כל אחד מהתשדות וכל אחת מה- שמועות עד תום, ולא תישאר סוגיה אחת מן הסוגיות הכרוכות בפרשת אוטוקרס שלא תתלבן עד תומה. אם יתברר שיש חשודים, אם מבין אלה שעסקו בהנהלת התכורה, אם בין אלה שקיימו יחסים מסויימים, יועמדו לדין. והזרוע השופטת — בית-המשפט — תמצה את דינם באופן שהצדק לא רק ייראה, אלא גם יעשה; אבל הוא ייעשה על-ידי שופטים ולא על-ידי פוליטיק-אים, שגם אני אחד מהם.

זה עניין קונסטитуציוני; אין בזה פגיעה בסמכותה של הכנסת. זו חלוקת זרועות הממשל, שאנו נוהגים בדרך כלל לסמן שלוש מהן — והגיע הזמן לסמן את הרביעית שבהן, כוונתי לזרוע הביקורת — לא רק זרוע מחוקקת, זרוע מבצעת וזרוע שופטת; באשר במשק מודרני מסתעף, כאשר הפעילות המשקית והציבורית בדרך הטבע מתפתחת בארצות העולם, בכללן מדינות קפיטליסטיות מובהקות, טבעי הדבר שהזרוע המבקרת תגדל סמכותה והכלים העומדים לרשותה יתייעלו, והיא תיהפך לאט לאט לאחת מארבע הזרועות של ממשל דמוקרטי תקין.

יעקב נחושתן (גח"ל):
ההצעה היתה למנות ועדת חקירה ולא ועדה שופ-טת. לא צריך לסבך את העניין.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
מה אתה אומר? למדתי מפיו דבר חדש. אני מודה לך מאוד.

שמחתי לשמוע מפי יושב-ראש ועדת הכספים, כי באחת הישיבות הקרובות של ועדת הכספים — ואני מוסיף: ככל שתקדים כן תיטיב — יציע כי מבקר המ- דינה יפעיל את הביקורת שלו על המפעל הגדול, אף-על-פי שבמשך כל ימות השנה אין המפעל הזה, כמו יתר

שבועיים העלה הצעה באחת מוועדות הכנסת, שלפיה ייתכן כי במקום הסעיף האמור בחוק יסוד: הכנסת, או כתוספת לו, צריך לחוקק חוק אשר יאפשר לכנסת להחליט על מינוי ועדת חקירה ממש באותה פרוצדורה שלפיה מוסמכת הממשלה להחליט על מינוי ועדת חקירה.

מנחם בגין (גח"ל):
לעת-עתה אין חוק כזה. קיים החוק החרות. תוכיח שהחוק אינו חוקי.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
מדוע אתה משתמש פעמיים באותו דבר? חבר- הכנסת בגין, עוד לא גמרתי את תשובתי ולא תצליח לבלבל אותי בקריאות-ביניים.
(קריאות)

הכנסת איננה צריכה לפלוש לתחום הסמכויות של הזרוע השופטת.

חיים קורפו (גח"ל):
היא צריכה למחוק את סעיף 22.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
הכנסת יכולה בפירוש למנות ועדת חקירה פרלמנ-טרית לבדיקת נושאים מסויימים בעלי אופי-ציבורי, אבל לא בנושאים שיתכן שהם קשורים בפלילים או בעבירות על החוק שרק הזרוע השיפוטית צריכה לטפל בהם. אבסורד הוא לחשוב שוועדת חקירה פרלמנטרית, אשר על-פי החוק חייבת לייצג את כל המפלגות בכנ-סת — ובצדק — תשפוט במקום מוסד בעל הליכים משפטיים מסודרים.

בעקבות דבריו של שר המשפטים הציע אז חבר- הכנסת בן-מאיר הצעת חוק פרטית באותה רוח, וקיבל משר המשפטים הבטחה, שכאשר תגיע שעת הדיון בה- צעתו, יציע שר המשפטים להעבירה לוועדה. ללמדך, שהממשלה מעוניינת להעניק לכנסת סמכות דומה לזו שהעניקה הכנסת לממשלה, על מנת שגם הכנסת — ולא רק הממשלה — כל אימת שתמצא לנכון, תוכל להחליט באופן מוסמך על הצורך במינוי ועדת חקירה באותה פרוצדורה; היינו — מרגע שהכנסת מחליטה, נשיא בית-המשפט העליון הוא שימנה את ועדת החקירה.

האם עלי להזכיר לכם מה קרה בוועדת החקירה בפרשת בית-הסוהר בגלמי, כאשר התברר בסופו של דבר, שכמעט כל חבר כנסת שישב בוועדת החקירה חזר על דבריו בוועדת החקירה כשם שנאמרו במליאת הכנסת?

(חבר-הכנסת מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

היו"ר מ. זר:
חבר-הכנסת בגין...

סגן ראש הממשלה י. אלון:
חבר-הכנסת בגין מתקשה לשכנע את חבר-הכנסת בדר שהוא צודק.

מנחם בגין (גח"ל):
אתה שומע את השיחות שאנו מנהלים בינינו?

יוסף קרמרמן (גח"ל):
איש לא פגע בו.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אני מברך את ועדת הכלכלה על שקיבלה הבוקר החלטה, שהיא, כלומר הוועדה, תמשיך ותמצה עד תום את דיוניה, במסגרת סמכויותיה, בבקיעות הכלכליות והציבוריות שבהצעה לסדר-היום. אם נצרך את בדיקת הוועדה בכל התחומים החשובים, בכלל זה בעיות שה- עלה בצדק חבר-הכנסת שכטרמן, כמו ענייני ניהול וענ- ייני מדיניות, תמיכה במפעלים וכיוצא בזה, ואין שום מניעה שוועדת הכלכלה תעסוק בהם —

מנחם בגין (גח"ל):

לא ציטטת את ההחלטה עד הסוף.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אין צורך. אם יש צורך, אני מוכן לקרוא.

חיים קורפו (גח"ל):

צריך לברך את המערך ולא את הוועדה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אני מברך את המערך על שבניגוד למה שניסו לט- פול עליו, שהוא כאילו מתנגד לחשיפת האמת, היה הוא שהכריע היום שהוועדה תמשיך את דיוניה עד תום.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
הוא הכריע?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

איש אינו מונע מחבר-הכנסת שכטרמן לקבוע את קצב עבודת הוועדה שלו.

(קריאות)

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אבוא אליך לבית ברל ליום עיון...

היו"ר מ. זר:

אני מבקש לאפשר לסגן ראש הממשלה לדבר.

(קריאות)

סגן ראש הממשלה י. אלון:

— האספקט המשקי והפיננסי, ניהול ציבורי, ייבדק על-ידי ועדת הכלכלה. החשדות בעניינים הקש- רים בפילולים, לרבות מתן טובות-הנאה, עבירות על חוק מס הכנסה וכיוצא באלה, נבדקים וייבדקו עד תום על-ידי משרת ישראל ושלטונות המכס. עניינים הק- שורים באי-סדרים חמורים ייבדקו, כפי שאני בטוח, על- ידי מבקר המדינה.

יעקב נחושתן (גח"ל):

מה תעשה הוועדה?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

ובית-המשפט יפסוק ויגזור דין על-פי הממצאים והעדויות שיובאו לפניו.

ולכן, חברי הכנסת, מטעמים קונסטיטוציוניים עק- רוניים אני מציע לכנסת לא לכלול את הצעת חבר- הכנסת שכטרמן בסדר-היום ולתת אמון בכל הער- כאות הפועלות מסמכות החקיקה של הכנסת — המשי- טרה, שלטונות המכס, מבקר המדינה ובתי-המשפט. ואל יהפכו נציגי מפלגות את עצמם לשופטים בישראל.

המפעלים הפרטיים, מבוקר על-ידי מבקר המדינה. ואולם זאת אפשר לעשות בהתאם להוראות פסקה (8) לסעיף 9 של חוק מבקר המדינה, הקובע לאמור: ואלה הגופים אשר יעמדו לביקורת של המבקר: כל מפעל, מוסד, קרן, או גוף אחד הנתמכים, במישרין, או בעקיפין, על- ידי הממשלה בדרך הקצבה, ערבות וכיוצא באלה; אולם ביקורת על גוף כזה לא תופעל אלא אם הוועדה או המבקר החליטו על כך ובמידה שהחליטו.

חיים קורפו (גח"ל):

המבקר יהיה עסוק בפרשת "ורד".

סגן ראש הממשלה י. אלון:

חברת אוטוקרס קיבלה ערבות מאת המדינה, ול- פיכך רשאית ועדת הכספים להחליט על הפעלת ביקורת מבקר המדינה עליה. אם היא תעשה כן — כפי שאני בטוח שתעשה — יבדוק המבקר בדרך שתיראה לו את כל ההיבטים הקשורים בקונצנז' אוטוקרס ויגיש לוועדת הכספים דו"ח על הממצאים החדשים. ועדת הכספים תביא את מסקנותיה והמלצותיה לפני הכנסת.

לא תפסתי בדיוק מי השמיע את קריאת-הביניים המוחכמת, אבל אני מבקש מתחרי הכנסת, לפני שהם באים לפסול, וליתר דיוק — למעט מחשיבותו וממש- קלו של מבקר המדינה, שייזהרו...

חיים קורפו (גח"ל):

לא באתי למעט ממשקלו של המבקר או מחשיבותו של הדין-וחשבון. ביקשתי להצביע על העובדה, שוועדת הכספים הטילה על מבקר המדינה לבדוק את פרשת "ורד", והוא יהיה עסוק בכך במשך השנה הבאה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אתה חוזר על אותה חכמה, ונשארת בחיים.

יעקב נחושתן (גח"ל):

נכונה לנו גם פרשת "תשלובת ערד".

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אני מאמין שמבקר המדינה לא יקבל על עצמו שום נושא לביקורת אם לא יהיה משוכנע שבכוחו ובכוח- האדם העומד לרשותו ניתן לבקר את הטעון ביקורת.

חיים קורפו (גח"ל):

אדוני סגן ראש הממשלה, אתה לא דיברת בשמו, דיברת בשם יושב-ראש ועדת הכספים. לא הבאת את המלצת המבקר.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

תנהג כבוד במבקר המדינה. אתה דיברת על מבקר המדינה.

(חבר-הכנסת י. קרמרמן קורא קריאת-ביניים)

מבקר המדינה חייב לבדוק כל נושא. חבר-הכנסת קורפו, לא שמעת מה שחבר-הכנסת קרמרמן אמר, ואני אומר לך. כאשר מבקר המדינה העלה לפני ועדת הכס- פים את בעיית תקציב משרדו, הודיע לו יושב-ראש ועדת הכספים שהוועדה תעמיד לרשותו כל סכום שייד- רש ללא הגבלה, על מנת לשכור כוח-אדם מתאים ומ- הימן, כדי להרחיב את תחומי הביקורת לפי שיקול דעת המבקר. אני מציע לשמור על כבודו אף בלהט הוויכוח.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להצעה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע להעביר את הצעתו של חבר-הכנסת שכטרמן לוועדת הכנסת, על מנת שהיא תציע לכנסת החלטה למינוי ועדת חקירה, תוך פירוט הסמכויות והנושאים. דבריו של סגן ראש הממשלה היו מעניינים, מרתקים, מאלפים, אבל בלתי-רלבנטיים לחלוטין. כי מה המצב?

ועדת הכלכלה של הכנסת חוקרת את הפרשה הזאת. הבוקר שמכו חברי המערך בוועדת הכלכלה את ידיהם על חקירת ועדת הכלכלה, הביעו לה אמון, הבי-טיחו למצות את החקירה עד תום. עכשיו באים ומבק-שים מאותה ועדת כלכלה, לשם דבריו חקירה שאתם סמכתם את ידיכם עליה, לצייד את הוועדה בכלים הדרושים לניהול חקירה זאת בצורה מסודרת ועיללה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
זהו רלבנטי, מה שאתה עכשיו אומר?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
שאלתך לא רלבנטית.

הוועדה הזאת, ועדת הכלכלה, במילוי תפקידה, שאתם סמכתם את ידיכם עליו, אינה יכולה לחייב עדים להופיע לפניו, אינה יכולה לגבות מן העדים האלה עדות בשבועה, אין לה סידורים להגנה על העדים האלה, אותה הגנה שאתה דרשת בצדק, ועכשיו באים ומבקשים שאותה ועדה, לאותה חקירה, תקבל את האמצעים הממלכתיים הדרושים לניהול החקירה. אתם באים ושוללים. מדוע? מה ההגיון? אם אתם סברתם שוועדת חקירה ממלכתית טובה יותר, היתה לכם הסמכות, לפי חוק ועדות חקירה משנת 1968 — יצירת הפאר של שר המשפטים, נדמה לי ה"בייבי" שלו — למנות ועדת חקירה. אתם לא מיניתם ועדת חקירה. הנחתם זאת בידי ועדת הכלכלה של הכנסת. ועכשיו אתם מסרבים, בלי שום נימוק הגיוני, לדעתי, לצייד אותה ועדה בכלים הדרושים לניהול החקירה. כבוד סגן ראש הממשלה מבבל...

(חבר-הכנסת י. הורביץ קורא קריאת-ביניים)

הי"ר מ. זר:

חבר-הכנסת הורביץ, עכשיו אתה מתווכח עם חבר כנסת אחר? שמע קודם מה אומרים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני סגן ראש הממשלה עירבב, לדעתי, שני נוש-אים שאינם שייכים זה לזה. ייתכן מאוד שבפרשת אוטוקרס יש ספחים פוליטיים, חשדות פוליטיים בנושאים שונים, קבלת טובות-ההנאה, העלמות מס, מכס, וכי. דברים אלה מסורים בידי רשויות החקירה, יהיו מסורים אולי בידי הרשויות המשפטיות. אין זה נוגע לחקירה בכלל. הנושא שעליו מדובר הוא מה שאתם הצעתם — האספקטים הכלכליים והציבוריים של פרשת אוטוקרס.

אני מעלה על דעתי, כבוד היושב-ראש, לפחות

שישה נושאים הטעונים חקירה על-ידי ועדת הכלכלה, ולשם חקירתם צריכה ועדת הכלכלה לקבל את המכ-שירים של ועדת חקירה פרלמנטרית, והם:

1. האם מדיניות הממשלה בעניין הרכבת רכב מקומי היתה נכונה, האם התקבלה תוך שיקולים מק-צועיים מבחינת התחשיב הכלכלי וניצול כוח-האדם?

2. האם פרשת אוטוקרס מגלה ליקויים יסודיים בשיטת הפיקוח והביקורת והשימוש בכספי ציבור, וזה כולל גם ביקורת שדברת עליה?

3. האם היתה קיימת בפרשה זו שיטה של חלוקת טובות-ההנאה לאנשי צמרת? אם כן — האם השפיעה שיטה זו לחיפוי על ניהול כושל?

4. האם יש אמת בהאשמת מר שובניסקי, שהיתה קיימת, כביכול, קנוניה בין השותפים האחרים ובין גורם ממשלתי כלשהו, שהשפיעה על שינוי המדיניות הממ-שלתית במטרה להכשיל במזיד את המפעל ולהביא להעברתו לידיים אחרות?

5. מהו סכום ההפסד האמיתי של המפעל ובאיו מידה תישא המדינה בהפסד זה?

6. אילו מסקנות נובעות מניתוח פרשה זו לגבי קביעת קריטריונים לשימוש בכספי המדינה ולפיקוח עליו ולגבי זכותם של עובדי ציבור לקבל הנחות והטבות כלשהן?

שישה נושאים, כבוד היושב-ראש, שאינם בגדר חקירה שיפוטית, אינם נוגעים לבית-המשפט ואינם נוג-עים למשטרה, ונוגעים, בצורה החמורה ביותר, לבית הזה, ונובעות מהם מסקנות שאולי יחייבו תיקונים לגיס-לטיביים בחקיקה של הבית הזה.

מדבריו של סגן ראש הממשלה לא הבנתי דבר אחד: לשם מה בכלל יש אותו סעיף 22 בחוק יסוד: הכנסת? הנימוקים שהביא לפנינו הם נימוקים נגד כל ועדת חקירה פרלמנטרית באשר היא. אילו היה שר המשפטים מציע לכנסת לחוקק את סעיף 22, כאשר הביא חוק ועדות החקירה, תשכ"ט—1968, הייתי מבין, לא הצעתם זאת. משמע, אתם מאמינים שיש מקום לוועדות חקירה פרלמנטריות. על כן, בוודאי בנושא זה, המסעיר את הציבור ומעורר התרגשות עמוקה, יש מקום לחקירה כזאת.

אני חושב שיש הגיון רב שהצעתו של חבר-הכנסת שכטרמן תעבור קודם לוועדת הכנסת, באשר בצדק ציין קודם סגן ראש הממשלה, שסעיף 22 לחוק יסוד: הכנסת איננו מפרט את הכלים והסמכויות של ועדת חקירה פרלמנטרית. ממילא יש צורך בדיון מוקדם בוועדת הכנ-סת לקביעת הסמכויות והכלים. הייתי מציע, כמו חבר-הכנסת שכטרמן, שוועדת חקירה פרלמנטרית תקבל את הכלים והסמכויות של ועדת חקירה ממלכתית, בהפרש אחד — שלא תמונה על-ידי נשיא בית-המשפט העליון; כי אם תהיה ועדת חקירה פרלמנטרית — הפרלמנט ימנה אותה. במקרה זה ועדה קבועה של הכנסת תשמש ועדת חקירה פרלמנטרית.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לראש הממשלה, לתשובה.

מתיר אין פירושו סעיף מחייב. אני יכול להעלות שורה של הצעות, אם יהיה צורך, שתיבדקנה על-ידי ועדת חקירה פרלמנטרית. קודם כל הצעה, שחברי הפרלמנט יבדקו עצמם, לאמור: כל סוגיית החסינויות של חברי הכנסת. זה לא נוגע לשבועה ולא לפלילים. זו שאלה ראשונה במעלה. יכול להיות שיש כאלה העושים בזה שימוש לרעה.

כיוון שאני משוכנע כי אין סוגיה אחת שאיננה ניתנת לבירור על-ידי הערכאות, ואני מקווה שיושב-ראש הוועדה יעביר לערכאות הדרושות את הממצאים, אין ספק שלא תישאר פינה מוצלת אחת שלא תתגלה לעין היום על-ידי כל הזרועות, כל אחת לפי סמכויותיה. אני עומד על הצעתי לא לכלול את ההצעה בסדר-היום.

הי"ר מ. זר:

חברי הבית, לפנינו שלוש הצעות: האחת — הצעת חבר-הכנסת שכטרמן לדון בעניין במליאת הכנסת; השנייה — לא לכלול אותו בסדר-היום; והשלישית — של חבר-הכנסת אבנרי, להעביר את העניין לוועדה. תחילה אעמיד להצבעה את שתי ההצעות הראשונות, זו מול זו.

הצבעה

- בעד ההצעה לדון בעניין במליאת הכנסת — 26
- בעד ההצעה לא לכלול את העניין בסדר-היום — 54

ההצעה לא לכלול את הצעתו של חבר-הכנסת א. שכטרמן בסדר-היום נתקבלה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מי נמוע?

הי"ר מ. זר:

מי נמוע?

הצבעה

- נמועים — 6

הי"ר מ. זר:

עכשיו אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את העניין לוועדה.

הצבעה

ההצעה להעביר את העניין לוועדה לא נתקבלה.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אביווהר, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

מאיר אביווהר (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. זכותה של ועדת הכלכלה עומדת לה על שקימה דיון פומבי, ואם מתדיינים כנגד חלק מחברי הכנסת שעשו מכך הון פוליטי הייתי אומר, שהם עשו את ההון הפוליטי הזה ביושר.

אבל עם זאת הגיעה הוועדה למבוי סתום, והשאלה היא: איך ממשיכים בדיון? הרי על-ידי עצם ההליכים המשפטיים הקיימים שנקטו חלק מחברי הוועדה נוצר אותו מבוי סתום, משום שאלה הם הליכים שרשות היא לשתף עמם פעולה ורשות לא לשתף עמם פעולה. פירוש

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אדוני היושב-ראש, אני מודה לחבר-הכנסת אבנרי על המחמאות לדברי. הייתי מוותר עליהן ועל המסקנה שהשמיע בסוף המחמאות. אני מצטער להסב את תשומת-לבן של חבר-הכנסת אבנרי לסמכות אלמנטרית שיש לכל ועדה מוועדות הכנסת בנושאים המסורים לה. כל הנושאים שהציג כאן כטעונום בדיקה יכולים להיבדק על-ידי ועדת הכלכלה של הכנסת, פרט אולי לנושא אחד, שאם אמנם יש יסוד לטענה בדבר מתן טובות-הנאה או שוחד כדי לקבל תנאים מיוחדים או זכויות מיוחדות ממפעל "אוטוקרס", עניין זה בהחלט טעון חקירה משטרתית ולא פרלמנטרית. אני מצטער מאוד, אך אני רוצה שחברי הכנסת יהיו גם שוטרים וגם שופ-טים. כבודנו כחברי כנסת שמור לנו כמחוקקים ולא צריך לערוב את היוצרות.

שנית, אני מצטער שלא קיבלתי קודם לכן את הצעת חבר-הכנסת בגין בקריאת-ביניים, כי אקרא את ההחלטה של ועדת הכלכלה. לא אקרא את כולה כדי למנוע מכך מבחן של סבלנות, אבל הרשו לי להזכיר לכם, שבסיפה של ההחלטה שנתקבלה היום ברוב בוועדת הכלכלה נאמר: "הוועדה תמשיך ותמצא עד תום את דיוניה במסגרת סמכויותיה בבעיות הכלכליות והציבוריות שבהצעה לסדר-היום 'ההכנות לחידוש החוזה הקיים בין חברת לילנד הבריטית לבין ממשלת ישראל'". תוך הקפדה להעביר את כל העניינים הטעונים חקירה משטרתית ומשפטית לרשויות המתאימות וה"מוסכות".

ועדת חקירה על-פי חוק ועדות חקירה 1968 מתמנה רק כאשר הכלים הרגילים, המקובלים, אינם יכולים לעשות את המלאכה מסיבות אלו או אלו. בפרשת "אוטוקרס" אין נושא שאינו ניתן לבדיקה על-ידי הער-כאות הקיימות. אם נוסף לזה גם את התערבותו הקרובה, כפי שאני מקווה, של מבקר המדינה...

חיים קורפו (גח"ל):

איפה ייבדק עניין התרומות? מבקר המדינה לא התייחס לזה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

כל תרומה שהוא מודה בה מובאת לפני ועדת הכלכלה. אם איננו מודה ויש חשד שמשוהו איננו כשורה, יועבר העניין למוסד שצריך לבדוק דברים שאינם כשורה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הוועדה אינה יכולה לגבות עדות בשבועה. על זה כל היוכח.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

ועדה פרלמנטרית אינה צריכה לגבות עדות בשבועה. לשם כך יש בית-משפט רגיל או ועדת חקירה, לפי חוק ועדות חקירה 1968, המתמנית על-ידי נשיא בית-המשפט העליון. אם למד שובינסקי יש איזו תלונה, תהיה לו הזדמנות להופיע, כפי שהיתה לו, ולהסביר את דבריו. הוא יוכל להופיע לפני מבקר המדינה ויוכל גם לתבוע הליכים משפטיים. יש הרבה אפשרויות. ועדה פרלמנטרית איננה הצורה הטובה ביותר. הנאום שלך הוא הוכחה לכך.

השאלה היא מה על סעיף זה. קיומו של סעיף

הציבור צריך לקבל דין-וחשבון מלא על "אוטוקרס", לא מפוצל, טיפין טיפין. אם הפרשה תמוזז כך אי-אפשר יהיה להבין מה קרה — כאשר הציבור איננו מבין ומתקבל הרושם שיש איוה קרחון אשר רק קצותיו על פני השטח. האם בהשגרת רושם כזה רוצה הממשלה? האם אין היא מבניה שהיא משאירה רושם כזה?

ההכרעה שאתם מבקשים היום לקבל היא שלילית. היא לא תהיה כזו רק אם תתלווה אליה הצעה טובה יותר לברר את העניין במלואו ועד תומה, לפי טיעונו של שר המשפטים בעניין "נתיבי נפט", ולפי הדרך שקיבלתם בעניין "נתיבי נפט". כל הנימוקים בעניין "נתיבי נפט" קיימים גם בפרשת "אוטוקרס" ולכן, כאשר הצעתם לא לכלול את עניין החקירה בסדר-היום לא יכולנו להצביע בעד ההצעה הזאת. אילו הצעתם להעלות חקירה בדרך קונסטיטוציונית ונאותה יותר — היינו מצביעים בעד הצעה זאת.

הי"ר מ. זר:

אנחנו עוברים...

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גם אנחנו נמנעו ולא קיבלנו את רשות הדיבור.

הי"ר מ. זר:

לא קיבלתי כל הודעה שאתם מבקשים את רשות הדיבור.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. ועדת חקירה פרל-מנטרית היא, בנושאים בעלי חשיבות ממשלתית, משקית וציבורית, מפעם לפעם דבר רצוי וחשוב. ואילו בנושא זה של "אוטוקרס", שהוא בעל השלכות מרובות ומגוונות, היה מציע מישהו ועדת חקירה פרלמנטרית כאשר העלה חבר-הכנסת שוסטק במליאה את הצעתו לדון בנושא ושר התחבורה הסכים להעברתו לוועדה, אילו אז היה קם מישהו ומעלה הצעה להקים ועדת חקירה פרלמנטרית בנדון — אין ספק שהיא היתה בעתה והיינו תומכים בה. סיעתנו אף יזמה בשעתה שינוי בתקנון, דוגמת הדיונים בסינאט האמריקני, כדי לאפשר בנושאים מסויי-מים public hearing, עם זכות לזמן עדים, גם אם העד אינו רוצה לבוא, להשביע אותם, לחקור אותם חקירת שתי וערב, וכיוצא באלה.

אולם כל עקרון טוב וכל חוק טוב צריך להיות מיושם בזמן הנכון ובצורה הנכונה. העובדות במקרה שלפנינו אינן מבססות כל עיקר את ההצעה שהובאה פה היום, לפתע, להפוך את הדיונים בוועדת הכלכלה ולהמיר אותם בוועדת חקירה פרלמנטרית.

מה קרה בסוף דצמבר 1971? מאז מארס יושבת ועדת הכלכלה ודנה בהצעתו של חבר-הכנסת שוסטק. התכנסנו בעשרים ישיבות, לערך; שמענו כעשרים עדים. את שובינסקי שמענו כחמישה ימים. את מאיר עמית שמענו פעמיים. שמענו את שר האוצר ואת נגיד בנק ישראל, את שר התחבורה ואת סגן שר התחבורה, וחמישה ממנהלי החברה, ונציגי משרד המסחר והתעשייה ונציגי משרד התחבורה — וכל זה נמשך קרוב ל-10 חודשים. עכשיו נותרו עוד כחמישה-שישה עדים, ומספר ישיבות

הדבר שוועדת הכלכלה נכנסה למהלך שעשויה להתגלות בו רק למחצה או לרביע או למעט מזער.

לכן אינני מקבל לא את התורה הקונסטיטוציונית של סגן ראש הממשלה ולא את החלטת הרוב בוועדת הכלכלה, שהדיון יכול להימשך בלא כל "שינויים", והר"א: הופיע מפרק החברה לפני הוועדה, סגר את פיו, והוועדה הוציאה כמה שעות דיון ללא כל בירור.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

במסגרת החוקים הקיימים יש שינויים.

מאיר אביזרה (הרשימה הממלכתית):

אשיב להנמקה, אדוני סגן ראש הממשלה. אני מסכים כי ההצעה לצאת מן המבוי הסתום על-ידי הפיכת ועדת הכלכלה לוועדת חקירה פרלמנטרית איננה דרך, מנימוקים שסגן ראש הממשלה הביא. זו ועדה מורכבת מנציגי מפלגות. אם היא תשים עצמה ועדת חקירה, אשר פועלת בהליכים משפטיים ומבקשת לברר דברים, לחשוף האשמות של שחיתות, שוחד, טובות-הנאה וכיוצא באלה, שמהם יכול להשתמע יסוד להרשע-תם של אנשים בפלילים, לא זו הדרך הנאותה.

אולם עם זאת לא יכולנו להצביע, יחד עם סגן ראש הממשלה, שלא לכלול את ההצעה בסדר-היום. פרשת "אוטוקרס" עוררה שורה שלמה של שאלות שהצי-בור תובע את בירורן הפומבי. לדעתנו חייבת הממשלה למנות ועדת חקירה, כלומר ועדה בראשות שופט בלתי-תלוי, ואשר תבריה ימונו על-ידי רשות בלתי-תלויה. אפילו נקבל את גירסתו של שר המשפטים שיש למנות ועדת חקירה רק לעניין שיש סערת רוחות לגבי בציבור, האם אפשר לטעון שלגבי פרשת "אוטוקרס" אין סערת רוחות?

קשה לי להבין את סיעת הרוב בבית. האם היא רוצה ומעוניינת שהבירור יקוטע, שהצעות לחקירה בהליכים ראויים לא ייכללו בסדר-היום? לא ייתכן שהממשלה תשנה את הנמקותיה בצורה היוצרת רושם — אני מקווה מוטעה — שהיא מתחמקת מחשיפת העניין. בעניין "נתיבי נפט" בא שר המשפטים וטען שאין לפצל את החקירה לשלוש מקבילות ובלתי-מתאימות. בעניין "אוטוקרס" בא סגן ראש הממשלה והציע לפצל את החקירה. הוא אמר: יש משטרה, יש ועדת הכלכלה, יש כל יתר הרשויות.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

הממשלה החליטה על הקמת ועדת חקירה בעניין "נתיבי נפט".

מאיר אביזרה (הרשימה הממלכתית):

אני חושב שהממשלה חייבת להחליט על הקמת ועדת חקירה גם בפרשת "אוטוקרס". יש כאן שורה של שאלות התובעות בירור במכלולו — טובות-הנאה, תר-מות — מי התרים? למי? האם היו או לא היו תרומות לגופים מפלגתיים? פיצויים אישיים מופרזים; העלמת מסמכים או מסים; האם לא היו הסדרים כפיים סמויים שהם בלתי-חוקיים על-ידי אחד או יותר מבין השותפים בחברה? יש לברר האשמותיו של שובינסקי והאשמות לגבי שובינסקי; ומעל לכל אלה מרחפת השאלה של רמת ההגנה המופרזת, המחיר הפנטסטי של הדולר הנחשך — האם ביצעה כאן הממשלה את מדיניותה המוצהרת או היו חריגים, ואם היו, האם היו מוצדקים והאם הופעלו בהליכים הראויים?

מחקר, והכל יודעים מי הוא. וההיגנות מחייבת אותי, כאיש אופוזיציה שנאבק בקואליציה בנושאים מרובים מאוד, גם בחריפות רבה — ההיגנות מחייבת אותי לומר שחברי המערך והקואליציה שבועדה בירדו ושאלו וגתנו את היד להתלטותיה לא פחות מחברי סיעות אופוזיציוניות מסוימות. יתר על כן, בישיבה קובעת, בדגם מסויים — והדברים אינם סוד — כשביקשתי שיבואו העדים המרכזיים, זי"ם הישירים בעניין "אוטוקרס" — לבגדובסקי הידוע, שחר, גזית, אבינועם — כשביקשתי זאת, והייתי צריך להיאבק ביושב-ראש הוועדה הנכבד שהתנגד לכך, כפי שציין זאת כאן סגן ראש הממשלה, היו אלה יפרח מן המערך ועובדי שהצביעו יחד אתי, וברוב של שלושה קולות נגד אחד הוזמנו ארבעת העדים, עדי המפתח הללו. זאת אמת. אני לא אתכחש לה. תחילה לא להזמין עדים שקל להזמין, בטענה שהם לא הציעו את עצמם, והיום פתאום לקפוץ, ערב נעילה, ולומר: עכשיו נלביש עלינו כובע חדש ונזמין מחדש את כל העדים לחקירת שתי-וערב?

בנימין הלוי (גח"ל):

או למה אתה נמנע?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני נמנע מפני שעקרונית כל בירור של ועדת חקירה פרלמנטרית וכל בירור בשבועה, כל בירור שיאפשר לוועדה להזמין עדים ולתת עדות גם אם לא ירצו — תמיד אתמוך בו ולא ארצה שיוסר. אבל כשזה נעשה כפי שזה נעשה היום, באופן מלאכותי לחלוטין, מתוך איזה רצון לקפוץ על עגלה, לעשות רושם — לא אתן ידי לכך. ואני תמה מאוד כשחברי-הכנסת אבנרי, שבמשך תשעה חודשים לא הראה את פניו בוועדה אפילו לא פעם אחת בנושא של חקירה חיונית כל כך — פתאום גם הוא מזדקק ואומר "ועדת חקירה פרלמנטרית". כשישבנו עשרים ישיבות ושמונה עשרים עדים, ואיש מאלה אינו מופיע לשאול שאלה אחת — איפה ההיגנות הציבורית האלמנטרית?

אדוני היושב-ראש. ההצבעה היום כפי שנפלה מחייבת את סגן ראש הממשלה, את הממשלה, את חברי הקואליציה, באופן חמור ומרחיק לכת, שבעתיד לא יושמו שרשראות על חבריה. כי אם היום בכוחות הקואליציה לא נתקבלה הצעת חברי-הכנסת שכטרמן — הדבר מחייב אתכם פוליטית ומוסרית לאפשר לחבריכם להוסיף לנהוג כפי שנהגו. היו כמה וכמה סימונים שמנסים לכבול את ידיהם, לבקר אותם, להטיל עליהם שלשלאות ולמנוע את בירור האמת עד תומה. אני הייתי מודאג מאוד — יותר לא אומר עכשיו: לא אמהר להרוץ דין לגבי מה שנעשה בזרועות ביצועיות שצריכות לברר את הפשעים. הדברים זוחלים ומעוררים תמיהה רבה. לא אומר יותר; אני מקווה שאתבדה. עליכם דובצת עכשיו אחריות גדולה, אחרי שההצעה הזאת לא נכללה בסדר-היום. אני מבקש מכם לעמוד בה, ואז להצבעה של היום תהיה משמעות שתצדיק את עצמה. אחרת הדבר יפעל ככדור חוזר. אני מקווה שכולנו ניווכח שאחרי שפתחנו פעם אחת פצע מסוכן מאוד וחמור מאוד, אחרי שעשינו זאת — ניתן כלולנו יד להבראת החברה הישראלית על-ידי לימוד לקח, על-ידי הרתעת אחרים, ואז הבית הזה יתברך בפעולת ועדת הכלכלה כפי שהיתה עד היום וכפי שתימשך ותסתיים, אני מקווה, בהצלחה.

מצומצם — אז בוקר טוב, עכשיו נזכרו בוועדת חקירה פרלמנטרית. איפה היו המציעים במשך עשרה חודשים תמימים?

(חברי הכנסת מ. ידיד קורא קריאת ביניים)

אני מציע לך, חברי-הכנסת ידיד, אל תקרא לי קריאות-ביניים ואל תמשוך אותי בלשונך, כי זה לא יפעל לטובת מגמתך.

(חברי הכנסת מ. ידיד קורא קריאת ביניים)

למה אתה מתחיל בגידופים? אתה רוצה שבאמת אפרט מה הלך בוועדה ואיך זה קרה?

מנחם ידיד (גח"ל):

אני יודע בדיוק.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

עד היום שום עד שהוזמן לא סירב להופיע. איש מחברי הוועדה, על כל סיעותיה, לא חש שחרגנו מסמכר-ייתנו, ולא טען זאת כל מחברי הוועדה על כל סיעותיה. הם גם לא טען שעד כה נתקלנו בקושי כלשהו בבירור.

יעקב נחושתן (גח"ל):

וילברברג טען שחרגנו מסמכויותינו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לגבי יתר העדים שנזמין היתה תמימות-דעים של כל חברי הוועדה. הבאתי רשימה ויש הסכמה לגביה. כל זה קרה לעיני הציבור כולו.

נוסף על ההצעה שנתקבלה היום ביזמת המערך ברוב של שני קולות הובאה היום הצעה על דעת גח"ל, הרשימה הממלכתית, המרכז החפשי וחברי-הכנסת אבנרי שזכתה בשבעה קולות, והיא אומרת: "בהתייחס לטענות שהושמעו לגבי דיוני ועדת הכלכלה בהצעה לסדר-היום על ההכנות לחידוש החוזה הקיים בין חברת 'ליילנד' הבריטית לבין ממשלת ישראל — דוחה הוועדה טענות אלו וקובעת כי היא פעלה כדי, במסגרת סמכויותיה הפרלמנטריות, ותמשיך למצות עד תום את דיוניה תוך הקפדה, כבעבר, להעביר את כל העניינים הטעונים חקירה משטרתית לרשויות המוסמכות והמתאימות".

ואכן, הוועדה הזאת העבירה ליועץ המשפטי לממשלה דברים שעל פניהם היה בהם חשד פלילי. דברים בעלי אופי אחר, אם אין בהם חשד פלילי — נניח: תרומות בלתי-רצויות כשיטה להפעלת לחצים — נדונים ונדונו על דעת כולנו, והוזמנו עדים, והם עדיין לא הופיעו.

ובכן, מה קורה לפתע, ערב ה-1 בינואר, אחרי שקרה מה שקרה במשך תשעה חודשים? האם נביא לידי שינוי צורת ההליכים, ומכללא נעיל דופי בכל מה שעשינו במשך עשרה חודשים, כאילו פעלנו שלא כדין או כאילו איננו מסוגלים לברר הלאה את האמת באמצעים שהתקנו של היום מעניק לנו? הרי במו ידינו נעמיד סימן שאלה על מה שעשינו ועל מה שאנחנו עתידים לעשות. שני הדברים אינם מוצדקים.

אדוני היושב-ראש, אכן יש מי שדחף בכל מאודו לבירור הנושא בוועדה — והכל יודעים מי הוא. יש גם מי שהתנגד, באופן אקטיבי מאוד, לבירור עובדות מסוימות בוועדה, והדברים רשומים בפרוטוקול ואינם יכולים להי-

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון) (זר, צדוק); חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (זר, גולדשמידט, קלינגהופר) —

ד. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

בשנה אחת, דהיינו עד סוף שנת 1972. אין הסתייגויות להצעת זאת.

הז"ר מ. זר: חברי הכנסת, כאמור אין הסתייגויות להצעת החוק. אני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה את הסעיפים 1-3.

הצבעה

סעיפים 1-3 נתקבלו.

הז"ר מ. זר: אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971.

הצבעה

חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971, נתקבל.

ה. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל—שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ב-1971 ** (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הסתייגות אחת, ומשום כך אנמק אותן במדרכו בהגמקה אחת.

אני מציע שבכל מקום בתקנות, אשר בו נמצא הביטוי "עזרה משפטית", יוחלף ביטוי זה במלים "טיפול משפטי". המונח "עזרה משפטית" מקובל בשפה היורדית לגבי עזרה ששלטונות של מדינה ריבונית אחת מושיטים לרשות שיפוטית של מדינה ריבונית אחרת. מי שיעניין הן בחוקים המסדירים מתן עזרה משפטית והן באמנות בין-לאומיות הדנות בנושא זה, ייווכח שאמנם כן הדבר. יוצא כי הניב "עזרה משפטית" אינו הולם כלל את הסוגיה שלפנינו.

לאזורים הקרויים בתקנות-שעת-חירום אלה "השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל" אין סטטוס של מדינות ריבוניות עצמאיות. שלטונות ישראל פועלים בשטחים אלה או לגביהם בדרכים ובמתכונות שאין להשוותן כלל ליחסים שבין ישראל ומדינה זרה. על כן השימוש במלים "עזרה משפטית" בנוגע למעשי שלטון שמדובר בהם בתקנות אינו תואם מינוח משפטי מדויק.

זאת ועוד: מבחינה עניינית הוא עשוי להטעות, שכן מעלה הוא אסוציאציות אשר אין להן ולמציאות המדינית והמשפטית ולא כלום.

אדוני היושב-ראש, לאור טעמים אלה סבורני כי רצוי להימנע מלהשתמש במונח "עזרה משפטית" בהקשרים שהוא מופיע בהם בהוראות תקנות-שעת-החירום שהכנסת עומדת לתת תוקף לשנה נוספת. מוטב להחליפו בביטוי אשר לא יהא מלווה אותה משמעות שמקובל ליחס ל"עזרה משפטית".

נראה לי שאם ייאמר בתקנות "טיפול משפטי"

הז"ר מ. זר:

אנו עוברים לסעיף כ"ב בסדר-היום: הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוץ והבטחון, חבר-הכנסת צדוק.

חיים יוסף צדוק (יו"ר ועדת החוץ והבטחון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ועדת החוץ והבטחון דנה, בהשתתפותו של שר הבטחון, בהצעת חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971, אשר הועברה אליה על-ידי מליאת הכנסת בקריאה ראשונה.

הוועדה נוכחה שהצורך בתקנות אלה בעינו עומד. אי-לואת אני מציע לקבל בקריאה שנייה ושלישית את הצעת החוק, שבאה להאריך את תוקף התקנות האלה.

הז"ר מ. זר:

אנו עוברים לסעיף י"ט בסדר-היום: הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ב-1971, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר-הכנסת גולדשמידט.

יוסף גולדשמידט (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההצעה הזאת הובאה לכנסת ביום 30 בנובמבר 1971, והועברה על דעת הכנסת לוועדת החוקה, חוק ומשפט. ההצעה דנה במתן תוקף לשנה נוספת לתקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צה"ל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית). ועדת החוקה, חוק ומשפט דנה בכך ומצאה שיש צורך להאריך את התקנות האלה בשנה נוספת, ועל דעת רוב הוועדה אני מביא את הנוסח המקורי, בלא שינויים, לאישורה של הכנסת בקריאה שנייה ושלישית.

יש הסתייגויות אחדות. הואיל וחלק מההסתייגויות מתייחס לאותו נושא הייתי מציע שתיתן אפשרות למסתייגים לנמק את ההסתייגויות לפי קבוצות העניינים, ולא כל אחת ואחת לחוד.

הז"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קלינגהופר, להגמקה הסתייגויותיו.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הסתייגויותי הן שלוש במספרן, אך מבחינת עניינין ומהותן הן בעצם

* "דברי הכנסת", חוב' ז', עמ' 541; נספחות.

** "דברי הכנסת", חוב' ז', עמ' 446; נספחות.

חוברת י', ישיבה ר"ג

— חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (קלינגהופר, זר, גולדשמידט, ארידור, לנדאו, בגין) —

הזכות הטבעית וההיסטורית שוב איננה קיימת? מדוע לא נשתמש גם היום, ב-1971, באותו טיעון המבוסס על הזכות הטבעית וההיסטורית שבתקפה קמה מדינת ישראל והוכרזה עצמאותה? האם הוויתור על הטיעון הזה שבהכרזת העצמאות יביא לנו תמיכה נוספת בעולם, יביא חיזוק לטיעוננו ולעמידתנו, או להיפך, הוויתור על הטיעון בדבר הזכות הטבעית וההיסטורית מחליש את עמידתנו ביורה הבין-לאומית?

פרשן ה"גיוויק" סטיארט אולסופ כתב רק לפני שבוע כי הטיעון הישראלי בדבר קווי בטחון הוא טיעון חלש אם כי הישראליים אינם ערים לכך. הוא מסתמך על חומרי-רקע שנמסר על-ידי מי שהוא קורא "פקד בכיר בבית הלבן" בקשר לטיעוננו הבטחוני.

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):
האם זו קריאה ראשונה של החוק או הנמקת הס' תיגיונות? בקריאה הראשונה שמענו את הנאום הזה.

יורם ארידור (גח"ל):
חברי הכנסת ארזי, גם חברי מפ"ם חתמו על הכרזת העצמאות.

חיים לנדאו (גח"ל):
חברי הכנסת ארזי, את התורה הזאת צריך לשנן לך יומם ולילה עד שתלמד אותה. תשאל את חברך, חברי הכנסת זכין, מה דעתו על סיני, למשל, ושערותיך תסמרגה.

יורם ארידור (גח"ל):
האם חברי הכנסת ארזי מסתייג מהמלים "הזכות הטבעית וההיסטורית" שבהכרזת העצמאות?

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):
את זה שמענו כבר פעם.

מנחם בגין (גח"ל):
פעם. אתה כנראה זקוק להרבה שיעורים בנושא זה.

(חבר הכנסת ר. ארזי קורא קריאת ביניים)

יורם ארידור (גח"ל):
אני חוזר למה שאמר אולסופ. הוא מצטט פקד בכיר בבית הלבן האומר: "נגן על מדינת ישראל, אבל לא נגן על כיבושי ישראל". בעצם ההדגשה הבלעדית של גבולות בטחון, ללא הטיעון ההיסטורי, אנו מחלישים את הטיעון שלנו, כי אז אומרים לנו: על כיבושים לא נגן. האם החלטת הטיעון ההיסטורי הוסיפה לנו ידידים? האם הוויתורים שנעשו ב-17 החודשים האחרונים הח' לישו את הלחץ הבין-לאומי? נבדוק איך הצביעו אומות העולם בעצרת האו"ם ב-1970 ואיך הצביעו ב-1971. ארצות-הברית, אשר הצביעה נגד ההצעה האפרו-אסיאית ב-1970, נמנעה ב-1971; הולנד, אשר הצביעה נגד ההצעה האפרו-אסיאית ב-1970, הצביעה בעדה ב-1971; בריטניה, אשר נמנעה בהצבעה על ההצעה האפרו-אסיאית ב-1970, הצביעה בעדה ב-1971, ויכול הייתי למנות שורה נוספת של מדינות בכיוון דומה. האם הווי-תורים המדיניים אינם מחלישים את עמדתנו בניגוד

תחת "עזרה משפטית", הרי יהיה זה נכון יותר, ויותר הולם את הדרישה שהמחוקק ידויק בלשונו.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

יוסף גולדשמידט (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הסתייגויותיו של חברי הכנסת קלינגהופר מתייחסות לשלוש נקודות המופיעות בדף הצהוב שלפנינו.

אני רוצה לומר ראשית כל הערה כללית, המתייחסת גם לחלק מההסתייגויות שנשמע אחר כך.

הוועדה היתה סבורה שבצדק נמנעה הצעת הממשלה מהפוך את החקיקה הטכנית הזאת לאקט מדיני אשר יחדש משהו, ולו רק בנימונסים הקלים ביותר, במצב כפי שהוא קיים במשך ארבע וחצי שנים. אחרון ואכזר שיקוף זה גם אחר כך.

הוא הדין להחלפת הביטוי "עזרה" בביטוי "טיפול". אנחנו בהחלט ערים לעובדה של מדובר כאן כלל על שתי מדינות ריבוניות, שהאחת מגישה עזרה לשנייה. אבל אנחנו גם ערים לעובדה שהמצב המדיני אינו מרשה לטשטש את הגבולות המדיניים הפוליטיים הקיימים היום, לפי המצב של האמנות שישאל חייבת ומוכנה לשמור עליהן, ולפיכך נבחר הביטוי הזה. ביטוי שיקרב אותנו בתחום הזה למחשבה או להבעת המחשבה שמי-דינת ישראל מטפלת בשטחים האלה כחלק מהשטחים שלה לא נראה לנו בשלב זה של ההתפתחות ושל היחסים המדיניים שאנחנו נמצאים בו.

לכן אני מבקש על דעת הרוב בוועדה, ששמעה את הטענות האלה גם בדיוניה, לדחות את ההסתייגות בנוגע להחלפת הביטוי, ולהשאיר את הביטוי "עזרה משפטית" כפי שהוא מופיע בהצעה.

היו"ר מ. זר:

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגויות של חברי הכנסת קלינגהופר.

הצבעה

התיקונים של חברי הכנסת י. ה. קלינגהופר לא נתקבלו.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת יורם ארידור להנמקת הסתייגותו לשם החוק.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אנמק בשלב זה במשולב שלוש הסתייגויות שמהותן אחת. שלוש ההסתייגויות הן לשם החוק. הסתייגויותי נוגעות לחיקון תקנה 1 לחוק, המסומנת בלוח ההסתייגויות כ-3(א), לחיקון תקנה 9, המסומנת בלוח ההסתייגויות כ-3(ה), ומהותן אחת: החלפת השם "השטחים המוחזקים" בשם המדויק, ההיסטורי, הנכון: "השטחים המשוחררים". בהכרזת העצמאות של מדינת ישראל, בהכרזה על הקמת המדינה, נאמר שמדינת ישראל מוקמת "בתוקף זכותו הטבעית וההיסטורית". האם הזכות הזאת — הזכות הטבעית וההיסטורית, שבתקפה קמה מדינת ישראל — בטלה עם הקמת המדינה? האם מאז 1948

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (ארידור, זר, גולדשמידט) —

או להאריך אותו, אבל לתקופה ארוכה יותר. הרי אנחנו לא רוצים וגם לא צריכים להגיש לעצמנו אולטימטום עצמי להחזרת השטחים, אולטימטום עצמי לכך שהם מוחזקים, אולטימטום עצמי לכך שהשטחים האלה עומים כפקדון לצרכי משא-ומתן. היו לנו אולטימטומים. היה אולטימטום שיסתיים ב-31 בדצמבר, אולטימטום של סאדאת, שהוא יחליט ויכריע על פתיחה במלחמה או חידוש המלחמה או על חידוש אי-היריות. אנחנו אולטימטומים אלה דחינו, האם צריך שנגיש לעצמנו אולטימטום עצמי האומר: תוקף חוק זה מוארך עד 31 בדצמבר 1972? ומה יהיה אחר כך?

לפני שנה הצענו להאריך את החוק הזה לצמיתות, ולחלופין, למשך שנתיים, כדי לתת ביטוי לרצון שלנו להיאחז בשטחים המשוחררים. אז נדחתה הצעתנו. היום חלפה שנה ומוצעת אותה הצעה עצמה — להאריך עד דצמבר 1972. אבל הבעיה גם היום היא להאריך לצמיתות, ללא הגבלה, למה עלינו, על-ידי חקיקה מן הסוג הזה, לעשות רושם שהשטחים האלה יכולים אי-פעם לחזור לידי האויב, לשמש מחדש בסיסי תוקפנות? רושם זה אינו נכון, אבל מחובתנו לתת ביטוי לשליטתנו לצמיתות בשטחים האלה. בסופו של דבר אם מתחילים בויתור, הרי הדרך, אם ממשיכים בה, היא חד-כיוונית. ויתור מוביל לביטור המוליד לכיתור. זו המשמעות המדינית והממשלה נמצאת היום בשלב של אחרי הויתור, אך לפני הביטור. בשלב הזה צריך להתעור בעוד מועד. והפנייה שלנו לכנסת היא, שהחוק הזה יהיה בעל תוקף בלתי-מוגבל מבחינת הזמן כמו כל חוק ישראלי אחר. הסתייגותנו באה לבטא את גישתנו ואת אמונתנו שהשטחים האלה יהיו נחלת עם ישראל לעולמי-על.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה, לתשובה.

יוסף גולדשמידט (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט): כבוד היושב-ראש. לצערי אני צריך להתייחס עוד פעם להערת הכללית בנוגע לאופי הטכני של הצעת החוק ולרצונה של הוועדה שלא להפוך את החוק הזה להצהרה מדינית.

אני רוצה להזכיר לתבר-הכנסת ארידור את העובדה שאותה גבואה שחזרה שלפיה המגבלה לשנה תביא בהכרח להתפתחויות, שהוא ואולי חברים אחרים בבית הזה לא ירצו לקבל אותן — גבואה זו שמענו כבר במשך שנים אחדות. וחבר-הכנסת ארידור יציין בוודאי בסיפוק את העובדה שער כה גבואה זו לא נתגשמה. על כן אין אני חושב שהצעד השיגרתי הזה של מתן תוקף של שנה אחת ישנה במאומה לכאן או לכאן את אשר יקרה לעם ישראל ולמדינת ישראל בקשר לשטחים האלה. ועל כן אינני חושב — גם הוועדה ברובה היתה סבורה כך — שיש לקבל את השינוי המוצע בקשר לתוקף, כל עוד לא שונה החוק. אנחנו מציעים לדחות את ההסתייגות הזאת ולאשר את התקופה של שנה אחת בלבד.

הי"ר מ. זר:

חבר-הכנסת ארידור, האם יש לך עוד הסתייגויות לסעיפים 1 ו-2?

למה שאומרים כאן? כאן אומרים: לא נכתוב "שטחים משוחררים", לא נאמר "זכות טבעית והיסטורית" וגו' כוש את אחדותן של אומות העולם. אולם אנחנו אך ורק מחמירים את הלחץ.

לפיכך, אדוני היושב-ראש, אני מבקש בשלב זה לתת ביטוי סמלי למה שמבוטא כל כך יפה בהכרזת העצמאות של מדינת ישראל ומן הראוי שיבוטא גם בשם החוק הזה.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר-הכנסת גולדשמידט.

יוסף גולדשמידט (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני חוזר להערת הכללית, האמורה גם לגבי הסתייגויותיו של חבר-הכנסת קלינגהופר, והיא שהוועדה קיבלה כעקרון — ולא בשנה זו בפעם הראשונה אלא גם בהזדמנויות קודמות, כאשר היה צורך להאריך את התקנות האלה בשנה — שאין זאת ההזדמנות ואין זה האמצעי הנאות כדי לקדם את פתרון של בעיות פוליטיות ומדיניות. הכנסת הקדישה שעות אחדות לדיון הכללי בהצעת החוק כשהובאה למליאה בנובמבר השנה, והדעות הפוליטיות על בעיית השטחים במדינת ישראל באו לביטוי נרחב. אולם המחשבה שניתן לקדם עניין כבד ואחראי כזה על-ידי החלפת המלים "שטחים מוחזקים על-ידי צה"ל" בביטוי "השטחים המשוחררים" לא נראית לא לי ולא לרוב חברי הוועדה. אנו חושבים שהשינוי הזה יעורר אמנם ויכוח בעולם הגדול, אבל לא יקדם שום דבר מהותי. על כן אני מתכבד להציע לכנסת, על דעת הרוב בוועדה, לאשר אותו גוסח שאושר גם בשנים הקודמות ולא לסטות ממנו גם השנה.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארידור, להנמקת הסתייגויותיו האחרות.

יוזם ארידור (גח"ל):

אבקש להצביע על ההסתייגות הזאת.

הי"ר מ. זר:

אבקש שתנמק את הסתייגויותך האחרות. נצביע על כל ההסתייגויות בבת-אחת.

יוזם ארידור (גח"ל):

אנמק את הסתייגויותי בנפרד.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הסתייגותי הבאה מתייחסת לתקפו של החוק. מוצע להאריך את תקפו של החוק עד 31 בדצמבר 1972. האמת היא שצריך היה להחיל את המשפט הישראלי כולו על כל השטחים המשוחררים. אבל אם לא מוצע עדיין על-ידי הרוב בכנסת להחיל את כל המשפט הישראלי על כל השטחים המשוחררים, הרי אין שום הגיון בכך שתקפו של החוק, אשר הרוב בכנסת מציע אותו, יצומצם לשנה אחת בלבד. מדוע לא יהיה תקפו של חוק זה בלתי-מוגבל כפי שבלתי-מוגבל הוא מבחינת הזמן תקפו של כל חוק?

חוברת ל' ישיבה ר"ג

— חוק להארכת חוקף של תקנות-שעת-חירום. (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (ארידור, זר, גולדשמידט) —

יורם ארידור (גח"ל):
כן.

הי"ר מ. זר:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארידור.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההסתייגות שלי באה להגדיר שנית את שמות האזורים המוגדרים בהצעת החוק לא בשמותיהם. מה שיש לעשות הוא להגדיר את האזורים בשמותיהם, כפי שהם: יהודה ושומרון, דמת-הגולן, רצועת-עזה, צפון-סיני, מרחב-שלמה ודרום-סיני.

אני רוצה להזכיר לבית הנכבד שבצו המקורי, בתק-נת-שעת-חירום המקורית ששימשה בסיס לחוק והוצאה על-ידי שר הבטחון ב-2 ביולי 1967, הוזכרו האזורים בשמותיהם. גם הצו שהוצא על-ידי שר הפנים המנוח, חיים משה שפירא זכרנו לברכה, ב-25 בפברואר 1968 — צו בדבר ביטול הגבלות לגבי יוצאים ליהודה ושומרון, רצועת-עזה, צפון-סיני, מרכז-סיני, מרחב-שלמה, דמת-הגולן, תשכ"ח—1968, הוזכרו האזורים במפורש בשמותיהם, ואין שום סיבה שתמנע מאתנו ללכת בעקבות האזכור המפורש, בדרך שנקטו בה שר הבטחון ושר הפנים. אמנם הדרך ההיא לא היתה דרך שנקבעה בחוק של הכנסת, אבל היא נקבעה על-פי חוק של הכנסת, ומה שנראה טוב בחקיקים ההם מן הראוי שיבוא לידי ביטוי גם בחוק הזה עצמו. כלומר מבחינה פוליטית אין שום סיבה להתנגד. עובדה היא ששרי ממשלה השתמשו בביטויים אלה, השתמשו בשמות המפורשים בצווים ובתקנות שנתנו. מבחינה משפטית אינני רואה שום סיבה שחלקים של ארץ ישראל, מדינת ישראל ולא יוזכרו במפורש בחוק, בייחוד שהחוק הישראלי חל עליהם. החוק הישראלי היום, שאנו מקבלים מחיל את עצמו בצורה מסוימת על חלקים שעדיין לא אוחדו סופית עם מדינת ישראל, ותקנותי שיבוא יום איחודם. אז אין שום סיבה שלא נביא לביטוי במפורש בחוק את שמות האזורים, וכך אני מציע בהסתייגות.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, לתשובה.

יוסף גולדשמידט (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. נכון שבתקנות בנוסח הראשון, כפי שנתקבל בתשכ"ז—1967, צוינו במפורש ארבעת האזורים שחבר-הכנסת ארידור מציע לאזכר גם עכשיו, והם: דמת-הגולן, רצועת-עזה וצפון-סיני, מרחב-שלמה, יהודה ושומרון. אבל בתקנות שהיו נחו על שולחן הכנסת אחרי תשכ"ז כבר הושמט פירוט זה, ובהגדרה שחברי הכנסת מוצאים בדברי ההסבר להצעת החוק, בסעיף 1 בהגדרות, נאמר: "השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל". אני רוצה לטעון שדווקא הניסוח הזה יעיל יותר, מדויק יותר ומבטיח יותר מאשר הפירוט של ארבעת, או חמשת, השמות אשר קראתי ואשר חבר-הכנסת ארידור מציע. ההיסטוריה כאן אלה הם שמות שהם מושגים גיאוגרפיים-היסטוריים, והגדרה מדויקת אין להם. צה"ל קבע אותם כפי

שקבע לנוחיותו, לשם יצירת יחידות אדמיניסטרטיביות. בזמן מסויים הם שימשו את מטרות צה"ל בבואו לנהל את העניינים בכל האזורים האלה. צה"ל עשוי מטעמים שלו, בטחוניים או מיהליים, לשנות את הדבר: לאחד את שני החלקים המופיעים לגבי סיני, לאחד את עזה וצפון-סיני עם מרחב-שלמה; הוא יכול להפריד בין יהודה לבין שומרון. אלה הם דברים שאינם מהותיים. לגבי כל האפשרויות האלה נראה לי כי הביטוי "שטחים מוחזקים על-ידי צה"ל" הוא הרחב יותר והוא המבטיח יותר. לי נדמה כי לפי הלך המחשבה של חבר-הכנסת ארידור הוא היה צריך להיות מרוצה מהניסוח כפי שנתקבל אחרי שנת תשכ"ז יותר מאשר מהניסוח שהוא מציע. על כל פנים זוהי דעת הוועדה שהניסוח בכללו מבטיח בהירות-יותר, ועל כן יש לקבל אותו ולדחות את ההסתייגויות של חבר-הכנסת ארידור בגדול.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארידור, להנמקת הסתייגויותיו האחרות.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהסתייגויותי הבאה אני מציע למחוק את תקנת משנה 2 (ג). בהתאם לתקנה זו נוצר מצב משפטי, שבית-המשפט בישראל איננו מוסמך לדון לפי דיני ישראל אדם על עבירה פלילית אם היה בזמן שביצע את העבירה תושב של אחד השטחים המשותפים. נוצר מצב בלתי-ינסבל, שתחולת סמכותו של בית-המשפט הישראלי לגבי מעשה מסויים תהיה תלויה בשאלה האם אדם עבר על דבר מתל-אביב לחברון. אזרח ישראלי, שעבר להתגייס בחברון והיה לתושב של שטח יהודה, סמכותו של בית-משפט ישראלי תפקד לגביו. מוזר מאוד שדווקא לגבי חלוצי ההתיישבות שלנו, שנענו לצו הלאומי להתיישב בשטחים, קובעים הוראה כזו: בית-משפט בישראל מוסמך לדון על מעשה או מחדל שאירעו בשטחים, אבל אם מדובר בתושב של השטחים — אין סמכות לבית-המשפט לדון בעניין. והרי באותו מעשה או מחדל יכולים להיות מעורבים יותר מאשר אדם אחד; יכול להיות שמעורבים בכך תושב של השטחים ואדם שאיננו תושב השטחים. לגבי אדם אחד המעורב במעשה תהיה סמכות לבית-משפט ישראלי; לגבי האחר, המעורב באותו מעשה עצמו, כגון תאונת דרכים, לא תהיה סמכות לבית-משפט ישראלי.

המצב שנוצר בעקבות הוראה זו איננו מתקבל על הדעת לא מבחינה משפטית ולא מבחינה מדינית.

לגישת זו יש השלכות שונות. האבחנה הזאת פוגעת לא רק בהחלת החוק הישראלי על השטחים, אלא היא פוגעת גם בהחלת החוק הישראלי על המתגייסים בשטחים. הדבר בא לכלל ביטוי לא רק בהסתייגות זו, אלא גם ברעיון המוזר מאוד שלפיו ייבחר ראש עיריית חברון על-ידי תושבי עיר, בעוד שאת ענייניו המוניציפליים של המתנחל בחברון, בקריית-ארבע, ינהל קצין של הממשל הצבאי, הכפוף להוראות הצבא והממשל הצבאי. כאילו לא יכולים להקנות למתגיישים בחברון לא רק אותן זכויות המקוננות לכל אזרחי ישראל, אלא גם אותן זכויות הניתנות לכל התושבים בישראל הגרים בשטחים, אפילו אינם אזרחים, לנהל בעצמם את ענייניהם

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (ארידור, זר, גולדשמידט, קלינגהופר) —

כוון חבר-הכנסת ארידור, הרי דבר זה לא מושג על-ידי כך. זו הצעה מרחיקה לכת יותר, בהרבה יותר מרצון התיקון. לא באה לפגוע הצעה ספציפית שבמקום המ- חיקה הזאת ייאמר דבר השומר על מעמדם וחכויותיהם האזרחיות בישראל של אלה שמתנחלים. לכן נראה לי ונראה לוועדה שהצעה זו או הסתייגות זו אין לקבלה, ותקנת-משנה ג' בתקנה 2 צריכה להישאר במקומה.

אשר להסתייגות האחרת, אני רוצה להזכיר, מתוך קריאה בדברי ההסבר להצעת החוק, במה מדובר. בתקנה 7(א) נאמר ששר המשפטים רשאי בצו כללי או מסוייג לקבוע הוראות בדבר המצאתם של מסמכים בישראל ואכיפתם של פסקי-דין וביצועם בישראל. אני מציע שסמכות זו לא תהיה אלא בתקנות שתהיינה באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט. הצו שהוצא על- ידי שר המשפטים כבר עלול לגרום מבוכה, כיוון שלפי סעיף 3 לצו, שהוצא על-ידי שר המשפטים ביום 11 בנובמבר 1969, הרי פסק של ערכאה שיפוטית של האזור ניתן להוצאה לפועל בישראל כאילו היה פסק- דין שניתן בישראל; אולם לפי סעיף 4 של הצו: לא תיעשה פעולה מכוח סעיף 3 אם היא עלולה, לדעת היועץ המשפטי לממשלה, לפגוע בריבונות מדינת ישראל, בבטחונה ובכלל מכללי תקנת הציבור.

לפי סעיף 2 לצו מסמך שהוצא על-ידי ערכאה שיפוטית של האזור כדי שיומצא בישראל, יומצא על-ידי הערכאה האמורה בישראל בדרך הקבועה בסימן י' לפרק י"ב או בסימנים א', ב' או ג' לפרק כ"ז מתקנות סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963, בשינויים הנובעים מן העניין.

אותה סמכות שהוענקה בצו ליועץ המשפטי לגבי ביצוע פסק של ערכאה שיפוטית של האזור לא ניתנה לו לגבי מסמך שהוצא על-ידי ערכאה שיפוטית של האזור. מסמך יכול להיות הזמנת עד; מסמך יכול להיות הזמנת מסמכים לפי אותן תקנות הנוכחות בסעיף 2. לא תהיה שום ביקורת ושום הגבלה על הזמנת עד או מסמך מטעם ערכאה של האזור. אותו סייג שחשבו לתת ליועץ המשפטי לגבי ביצוע פסק לא קיים לגבי הזמנת עד או מסמך, בלי להיכנס לשאלה מי הוא העד ומה מהותו של המסמך.

אני מציע לשר המשפטים לשקול את תיקון הצו. בטוחני שאם במקום המלים "שר המשפטים רשאי בצו כללי או מסוייג..." היה נאמר: רשאי לקבוע בתקנות, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט, היתה השגיאה הזאת נמנעת מאתנו.

אני מבקש לאשר את ההסתייגויות שהגשתי להצעת החוק.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת ארידור לשם החוק לא נתקבל.

שם החוק, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

הצבעה

חוברת י, ישיבה ר"ג, י"א טבת תשל"ב (29 דצמבר 1971)

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (זר) —

התיקון ו' של חבר-הכנסת י. ארידור לסעיף 1
לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הז"ר מ. זר:

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום
(השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל
— שיפוט בעבירות ועזרה משפטית),
תשל"ב-1971, נתקבל.

הז"ר מ. זר:

הישיבה הבאה של הכנסת ביום שני הקרוב, בשעה
ארבע אחרי הצהריים. ישיבה זו נעולה.

התיקון האלטרנטיבי של חבר-הכנסת י. ארידור
לא נתקבל.

תיקון ב' של חבר-הכנסת י. ארידור לסעיף 1
לא נתקבל.

תיקון ג' של חבר-הכנסת י. ארידור לסעיף 1
לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי א' של חבר-הכנסת י. ארידור
לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי ב' של חבר-הכנסת י. ארידור
לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי ג' של חבר-הכנסת י. ארידור
לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקונים ד' ו-ה' של חבר-הכנסת י. ארידור
לסעיף 1 לא נתקבלו.

הישיבה ננעלה בשעה 15.28

נספחות

א. סדר-היום לשיבות רמ"ח-ר"ג

- א. שאלות. יג. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- ב. חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1971/72, תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה).
- ג. הודעת הממשלה על הטיפול בעבריינות ובאלימות ומניעתן.
- ד. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תיקון), תשל"ב-1971 (קריאה שנייה ושלישית).
- ה. חוק עבודת הנוער (תיקון מס' 3), תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה) - תשובת השר.
- ו. הצעות לסדר-היום.
- ז. חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות), תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה).
- ח. חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 13), תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה).
- ט. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה) - המשך הדיון ותשובת השר.
- י. חוק האיגוד השיטופי, תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה).
- יא. חוק בית-הספר החקלאי מקוה ישראל, תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- יב. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 32), תשל"ב-1970 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) (תיקון מס' 2), תשל"ב-1970 (קריאה ראשונה).
- טו. חוק המקרקעין (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק לתיקון פקודת הסטטיסטיקה, תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה).
- יז. חוק לביטול דינים עותמאניים, תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה).
- יח. חוק ועדות חקירה (תיקון), תשל"ב-1971 (קריאה שנייה ושלישית).
- יט. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ב-1971 (קריאה שנייה ושלישית).
- כ. החלטה בדבר הארכת תקן של תקנות 8 עד 10 לתקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תש"ח-1948.
- כא. החלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת חירום (שי-עור תשלום חובה) (תיקון מס' 3), תשל"ב-1971.
- כב. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971 (קריאה שנייה ושלישית).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות רמ"ח-ר"ג

299. מ. ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם): הכרת זכויות גימלה בעבור שירות בבריגדה היהודית ובצבא הבריטי.
300. י. תמיר (גח"ל): מעמדם של העצמאיים בדיני מסים ובחוקי המדינה.
301. א. שכתרמן (גח"ל): הסמכת ועדת הכלכלה של הכנסת, לפי סעיף 22 לחוק יסוד: הכנסת, לחקור בעניין "אוטוקרס" הנמצא בידי הוועדה.

ג. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תיקון), תשל"ב-1971

1. הארכת תוקף תקן של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תיקון), תשי"ז-1957, מוארך בזה עד יום כ"ו בטבת תשל"ג (31 בצמבר 1972).
2. תחילה תחילתו של חוק זה היא ביום י"ג בטבת תשל"ב (31 בדצמבר 1971).

¹ ס"ח תשי"ז, עמ' 804; ס"ח תשי"ט, עמ' 15; ס"ח תש"ך, עמ' 42; ס"ח תשכ"א, עמ' 164; ס"ח תשכ"ב, עמ' 92; ס"ח תשכ"ד, עמ' 40; ס"ח תשכ"ה, עמ' 156; ס"ח תשכ"ו, עמ' 14; ס"ח תשכ"ז, עמ' 17; ס"ח תשל"א, עמ' 26.

ד. החלטה בדבר אישור הארכת תקפן של תקנות 8 עד 10 לתקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תש"ח-1948

תש"ח-1948, לשנה נוספת החל מיום י"ג בטבת תשל"ב (31 בדצמבר 1971) עד יום כ"ו בטבת תשל"ג (31 בדצמבר 1972).

בהתאם לסעיף 5 לחוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תשכ"א-1961, מאשרת הכנסת את החלטת שר הבטחון להאריך את תקפן של התקנות 8 עד 10 לתקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ),

ה. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971

2. זכות ביטול
שר הבטחון רשאי בכל עת לבטל את התקנות, כולן או מקצתן, בצו שיפורסם ברשומות.
3. תחילה
תחילתו של חוק זה היא ביום י"ג בטבת תשל"ב (31 בדצמבר 1971).

1. הארכת תוקף
תקפן של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תש"ט-1949¹ (להלן - התקנות), מוארך בזה עד יום כ"ו בטבת תשל"ג (31 בדצמבר 1972).

ו. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ב-1971

2. תחילה
תחילתו של חוק זה היא ביום י"ג בטבת תשל"ב (31 בדצמבר 1971).

1. הארכת תוקף
תקפן של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשכ"ז-1967², מוארך בזה עד יום כ"ו בטבת תשל"ג (31 בדצמבר 1972).

הסתיוגויות לחוק הג"ל

2. האמור בסעיף 2 לחוק יסומן 8, ובסעיף 1, אחרי המלים "תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשכ"ז-1967", יבוא "להלן - התקנות", בשינויים המפורטים בחוק זה.

לשם החוק
י. ארידור מציע:
במקום "השטחים המוחזקים" יבוא "השטחים המשותפים".
ה. קלינגהופר וי. ארידור מציעים:
במקום "ועזרה משפטית" יבוא "וטיפול משפטי".

תיקון התקנות
תיקון תקנה 1
בתקנה 1 לתקנות, במקום "השטחים המוחזקים" יבוא "השטחים המשותפים".

לסעיף 1
י. ארידור מציע:
(1) במקום הסעיף יבוא:

1. מתן תוקף
לתקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל - שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשכ"ז-1967, יהא תוקף כל עוד לא שונו בחוק.

לחלופין
תיקון תקנה 1
בתקנה 1 לתקנות, במקום הגדרת "אזור" יבוא: "אזור" - כל אחד משטחים אלה: יהודה ושומרון, רמת הגולן, רצועת עזה, צפון סיני, מרחב שלמה, דרום סיני.

לחלופין
במקום "כ"ו בטבת תשל"ג (31 בדצמבר 1972)" יבוא "י' בטבת תשל"ד (31 בדצמבר 1973)".

¹ ס"ח תש"ט, עמ' 136; ס"ח תש"י, עמ' 280; ס"ח תשכ"ד, עמ' 34; ס"ח תשכ"ה, עמ' 22; ס"ח תשל"ג, עמ' 14.

² ק"ת 2069, תשכ"ה, עמ' 2741; ס"ח תשכ"ה, עמ' 20; ס"ח תשכ"ט, עמ' 32; ס"ח תשל"ג, עמ' 15.

יבוא "בתקנות, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת".

תיקון תקנה 9

בתקנה 9 לתקנות, במקום "השטחים המוחזקים" יבוא "השטחים המשותפים".

י. ה. קלינגהופר וי. ארידור מציעים:

תיקון תקנה 9

בתקנה 9 לתקנות, במקום "עזרה משפטית" יבוא "טיפול משפטי".

תיקון תקנה 2

בתקנה 2 לתקנות תימחק תקנת משנה (ג).

י. ה. קלינגהופר וי. ארידור מציעים:

תיקון תקנה 7

בתקנה 7 לתקנות, בכותרת השוליים, במקום "עזרה משפטית" יבוא "טיפול משפטי".

י. ארידור מציע:

תיקון תקנה 7

בתקנה 7 לתקנות, במקום "בצו כללי או מסווג"

ז. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בעניין ההתדרדרות בספורט הכדורגל

קורסים לשחקנים, וכלה בהסברה שוטפת לקראת כל אירוע ספורטיבי;

הוועדה קובעת בצער כי עד כה נעשה מעט מאוד בתחום חינוך השחקן והקהל והיא קוראת לגורמים האחראים לנושא לתקן מחדל זה.

ב. ההימורים

(1) הוועדה שקלה את הגורמים השליליים הנלווים לקיומם של ההימורים לעומת הנוק ששלול להיגרם על ידי התפשטות הימורים בלתי חוקיים. לפיכך קובעת הוועדה כי עדיף הימור מסודר, מאורגן, חוקי ונשלט על ידי מוסדות המדינה, על פני איסורו בחוק ואכיפת יצר ההימור שבאדם לעבור עליו.

(2) הוועדה מחייבת את הגשת הצעת חוק ההימורים החדש שיוזם משרד החינוך והתרבות ואשר מג' מותי' הן: (א) הקטנת הוצאות תיפעול ותיווך בהפעלת ההימורים; (ב) הגדלת הסכומים אשר יופנו במישרין לפיתוח פעילויות ספורטיביות; (ג) צימצום האפשרויות להטיות תוצאות משחקים על ידי שינוי שיטת ההימור; (ד) הגבלת סכום ההשתתפות בהימור; (ה) הגבלת סכום הפרסים הניתנים לזוכה בהימור; (ו) איסור מוחלט לעוסקים בספורט להשתתף בדרך כל שהיא בהימורים; (ז) פיקוח יתר על ההימור על ידי רישום פרטי המהמר; (ח) הפרדה בין מועצת ההימורים לבין הגוף המחליט על חלוקת ההכנסות; (ט) הוועדה ממליצה להשתית את הרכב מועצת ההימורים על 12 חברים: מהם שישה עובדי מדינה, ארבעה נציגים של אירגוני הספורט ושני נציגי ציבור. את נציגי הציבור למועצת ההימורים ימנו שני השרים הנוגעים בדבר לאחר התייעצות עם ועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

ג. הספורט כחובבני או כמקצועני

(1) הוועדה סבורה כי המצב הקיים היום - לפיו רחוקה המציאות בענף הכדורגל מתאימה עם הכתוב בתקון ההתאחדות לכדורגל - חייב להשתנות.

(2) הוועדה סבורה כי יש לתקן את תקנון ההתאחדות לכדורגל בישראל באופן שיתאים למציאות הינו: קביעת תשלומים לשחקני הכדורגל כפיצוי בעד הזמן, הפסד, סיכויים להתקדמות במקצוע האישיו וכי' דינם של תשלומים אלו יהיה כדין כל תגמול חוקי במדינה. (3) כן ממליצה הוועדה לפני כל הגורמים הנוגעים

בישיבת הכנסת מיום ט"ו בסיון תשל"א (8 ביוני 1971) הגישו חברי הכנסת א. כץ, י. בן-מאיר, ש. ארבל, אלמוזלינג, י. הורביץ וש. תמיר חמש הצעות לסדר-היום בעניין ההתדרדרות בספורט הכדורגל. מליאת הכנסת החליטה להעביר את ההצעות לוועדת החינוך והתרבות.

ועדת החינוך והתרבות הקדישה לנושא זה 13 ישיבות, שלוש מהן בטרם החלה לפעול ועדת החקירה הממלכתית בראשותו של השופט עציוני.

הוועדה החליטה להמתין בדיוניה ובמסקנותיה עד לאחר פירסום המלצות ועדת עציוני שלרשותה עמדו כלים מתאימים לבדיקת הנושא. עם פירסום מסקנות ועדת החקירה חידשה ועדת החינוך והתרבות של הכנסת את עבודתה כשהמלצות ועדת עציוני ותגובות משרד החינוך והתרבות מונחות לפניה.

הוועדה רשמה לפניה את המלצות ועדת עציוני, תוך ציון משמעותן החמורה לגבי דרך הפעולה של ההתאחדות לכדורגל בישראל ומוסדותיה, והתנהגות קבוצות הכדורגל, שחקניהן ומנהליהן, וכן לגבי דרכי עבודתה של המועצה להימורים.

כן רשמה לפניה הוועדה את הצעדים שנקט משרד החינוך והתרבות בעקבות פירסום דו"ח ועדת עציוני.

להלן מסקנותיה והמלצותיה של ועדת החינוך והתרבות

א. החינוך לספורט

(1) הוועדה ממליצה לפני משרד החינוך והתרבות, ההתאחדות לכדורגל בישראל, מרכזי הספורט והרשויות המקומיות, להפעיל מערכת של כלי הסברה, בכל אמצעי התקשורת, על-מנת לחנך את הקהל, ובמיוחד את הקהל הצעיר במגרשים. לצורך זה יש להעמיד אמצעים מתאימים. מערכת זו תשמש להסברת חוקי המשחק הספורטיבי, מעמד השופט במגרש, משמעות התחרות הספורטיבית וערכה של ההתנהגות הטובה במקומות ציבוריים.

(2) הוועדה ממליצה לפני משרד החינוך והתרבות, איגודי הספורט והשלטון המקומי לפתח תכנית לימודית חינוכית שמטרתה תהיה עיצוב דמות הספורטאי הישראלי כאדם אשר ההגינות הספורטיבית מדריכה אותו.

(3) למען פיתוח ההגינות הספורטיבית תפורט התכנית החינוכית לשלבים, החל בהדרכה בבית-הספר,

של אירגוני הספורט ועל ייעול אמצעי הפיקוח הציבורי והתייעולי של המערכות הציבוריות על אירגוני הספורט שלהן.

(2) הוועדה רשמה לפניו כי משרד החינוך והתנועות גטל יומה לחקיקת "חוק הספורט" אשר יגביר את הפיקוח הממלכתי על חיי הספורט בישראל.

ועדת החינוך והתרבות של הכנסת מגישה מסקנות והמלצות אלו לכנסת ולציבור במגמה להחזרת המושג "ספורט" למובנו המקורי, להפסקת העיוותים וההנהגים שהם גורם לאווירה העכורה מסביב לכדורגל הישראלי, ולהבראת ענף הכדורגל בישראל מבחינה ציבורית וספורטיבית.

בדבר לבחון את הגדרת מעמדם של השחקנים כפי שהוא נובע משיטת התגמולים שתוהגה ומן התקנונים הבין-לאומיים, ולשקול את השיטות השונות של חובבנות ואי-חובבנות לסוגיה.

(4) הוועדה רשמה לפניו את הודעת מנכ"ל רשות הספורט שממצאי ועדת אורן לכחינת מצב החובבנות בכדורגל יובאו לדיון לפני ועדת החינוך והתרבות של הכנסת מיד עם תום ניסוחם.

ד. מרכז הספורט

(1) הוועדה סבורה כי במציאות הקיימת היום אין לשלול את זיקת אירגוני הספורט למערכות ציבוריות, אירגוניות, וכי יש לשקוד על הגברת האופי הוולונטרי

הצעות מיעוט

להתקדם בעבודה בגלל היעדרויות, המאמץ המושקע וסכנת הפציעה, אבדן זכויות בפנסיה ועוד.

כדי למנוע סתירות ולהתאים הנחות אלה למציאות, סבורה הוועדה שיש לתקן את תקנון החובבנות ולהתאימו לכך.

כן מוטלת חובה על האגודות לדאוג לשחקנים בהקניית השכלה וידע מקצועי על-מנת להקל קליטתם בעבודה לפני פרישה מן הפעילות הספורטיבית ולאחריה.

הוועדה בדעה שרשות הספורט חייבת לדאוג לכך שפעולתם הספורטיבית של השחקנים לא תפגע בעבודתם, ועל מנת לאפשר להם זאת יש לסדרם במקומות עבודה מתאימים.

ש. המיר מציע:

הוועדה ממליצה על הקמת ליגות לכדורגל מקצועי בארץ.

א. כץ מציע:

הוועדה ממליצה לפני כל הגורמים הנוגעים בדבר לשקול בחיוב את האפשרות להנהיג בהדרגה את השיטה של העסקת שחקני הליגות העליונות על בסיס חוזי.

לסעיף ד

ש. המיר מציע:

במקום הסעיף יבוא:

"(א) הוועדה סבורה כי יש נזק חינוכי ועיוות חברתי בשייכות או בזיקה של אירגוני ספורט למערכות מפלגתיות או פוליטיות, ועל כן ממליצה על ניתוק מוחלט של כל קשר או זיקה בין קבוצות כדורגל ואירגוני ספורט לבין מרכיבים מפלגתיים באמצעות חוק.

(ב) הוועדה ממליצה על הקמת רשות הכדורגל בישראל שסמכויותיה והיקף פעולותיה ייקבעו על-פי החוק. רשות זו תנהל את ענייני הכדורגל במדינה."

לסעיף ב

א. ריאל-נאור מציעה:

יש לבטל את ההימורים.

ח. גרוסמן מציעה:

הוועדה מציינת את הצדדים השליליים הנלווים לקיומם של ההימורים בכלל ובתחום הספורט בפרט, ורואה צורך לבטלם.

אם לא ניתן בשלב זה להבטיח את מלוא התקציבים המתאימים כדי לפתח את הספורט ממקורות אחרים - ממליצה הוועדה להכניס את ההימורים למסגרת של חוקים ותקנות שימנעו עיוותים ויבטיחו מקסימום של יושר בהימור.

ש. ארבל-אלמוליו מציעה:

הוועדה איננה מתעלמת מן הצדדים השליליים של ההימור ומהשלכותיו האפשריות, אך בהתחשב בצורך להעמיד לרשות הפעולה הספורטיבית אמצעים כספיים גדולים, שבמציאות הקיימת אין בכוחו של תקציב המדינה להקציב אותם, רואה הוועדה בהמשך ההימורים הוראת שעה, עד שתוכל הממשלה להקציב את הסכומים הדרושים לפעולה זו מתקציבה.

הוועדה ממליצה שמועצת ההימורים תורכב כך: $\frac{1}{3}$ נציגי משרדי הממשלה; $\frac{1}{3}$ נציגי ציבור; $\frac{1}{3}$ נציגי מרכזי הספורט.

הנציגים של מרכזי הספורט ייקבעו על-ידי שר החינוך והתרבות מתוך רשימת מומלצים שיוגשו לו על-ידי המרכזים.

ועדת החינוך והתרבות פונה למבקר המדינה להעמיק מיק ולהגביר את הפיקוח על מועצת ההימורים.

לסעיף ג

הוועדה סבורה כי התנאים והצרכים מחייבים שהספורט התחרותי במדינה יהיה חובבני. עם זאת סבורה הוועדה שיש להבטיח תגמול נאות לשחקנים על אבדן שעות עבודה, חוסר יכולת

סיכום הישיבות

- ישיבה דמ"ח (ט' בטבת תשל"ב – 27 בדצמבר 1971)**
היו"ר – ר. ברקת; ב. צ. קשת; ש. רוזן.
א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
ב. שר-המשפטים י. ש. שפירא השיב על 3 שאלות של חברי הכנסת: י. תמיר, מ. אביזוהר.
השר לקליטת העלייה נ. פלד השיב על 11 שאלות של חברי הכנסת: י. בן-מאיר, א. מלמד, ז. המר, ש. תמיר, מ. צ. גדיה.
שר-התחבורה ש. פרס השיב על 19 שאלות של חברי הכנסת: י. בן-מאיר, ש. י. גרוס, ש. ארבל-אלמוזלינג, א. מלמד, ש. תמיר, ד. ארזי, י. מ. אבר-מובין, נ. אליעד, ז. המר, ג. פת, מ. שחל, ש. כהן.
השר ש. פרס השיב על שאלתה של חבר-הכנסת ר. ארזי.
שר-התקשורת ש. פרס השיב על 4 שאלות של חברי הכנסת: ב. צ. קשת, ז. המר, ש. ארבל-אלמוזלינג, ש. לוי.
ג. שר-האוצר פ. ספיר הביא לקריאה ראשונה חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1971/72, תשל"ב-1971. בוויכוח השתתפו: י. בדר, י. קרגמן, ד. י. לוי, ש. רוזן, ש. לורנץ, י. גולן, ז. שובל, א. בקר, ת. טובי, ע. אמוראי, א. ורדיגר, א. אבנרי, א. שוסטק, ש. כהן, ש. ארליך, א. עופר.
ישיבה דמ"ט (י' בטבת תשל"ב – 28 בדצמבר 1971)
היו"ר – צ. צימורמן; ש. רוזן.
א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
ב. שר-השיכון ז. שרף השיב על 6 שאלות של חברי הכנסת: י. בן-מאיר, ש. תמיר, נ. אליעד, א. ורדיגר, א. רוזאל-גאור.
סגן שר האוצר צ. דינשטיין השיב על 20 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, י. תמיר, מ. סנה, י. בן-מאיר, ש. כהן, ש. ארבל-אלמוזלינג, ז. המר, ג. פת, מ. פרוש, ש. כהן, ש. תמיר, ר. ארזי, מ. אביזוהר.
ג. י. צדוק (יו"ר ועדת החוץ והבטחון) הביא לקריאה שנייה חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תיקון), תשל"ב-1971.
הוחלט: לקבל את החוק.
ד. י. צדוק (יו"ר ועדת החוץ והבטחון) הביא הצעת החלטת דבר אישור הארכת תקן של תקנות 8 עד 10 לתקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תשי"ח-1948.
הוחלט: לקבל את ההחלטה.
- ה. שר-המשטרה ש. הלל מסר הודעה בשם הממשלה על הטיפול בעבריינות ובאלימות ומוניעתן. בוויכוח השתתפו: י. ארדור, ר. ארזי, ז. המר, ש. לוי, ש. י. גרוס, ג. האזנר, א. הרצל, ד. קורן, א. חביבי, ק. כהנא, א. שוסטק, מ. סורדיס.**
ו. חברי-הכנסת ש. כהן מסר הודעה אישית.
ישיבה ד"נ (י"א בטבת תשל"ב – 29 בדצמבר 1971)
היו"ר – מ. זר.
א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
ב. שר-הפנים י. בורג השיב על 4 שאלות של חברי הכנסת: י. בן-מאיר, ת. טובי, י. תמיר.
ג. מ. ורטמן הגיש הצעה לסדר-היום בדבר הכרת זכויות גימלה בעבור שירות בבריגדה היהודית ובצבא הבריטי. סגן שר האוצר צ. דינשטיין השיב להצבעה. הוחלט: להעביר את העניין לוועדת העבודה.
ד. י. תמיר הגיש הצעה לסדר-היום בדבר מעמדם של העצמאיים בדיני מסים ובחוקי המדינה. סגן שר האוצר השיב להצעה.
הוחלט: לא לכלול את ההצעה בסדר-היום.
מ. וילנר מסר הודעה בדבר הימנעות סיעתו מהצבעה.
ה. א. שכטרמן הגיש הצעה לסדר-היום בדבר הסמכת ועדת הכלכלה של הכנסת, לפי סעיף 22 לחוק יסוד: הכנסת, לתקור בעניין "אוטוקרס" הנמצא בידי הוועדה. סגן ראש הממשלה י. אלון השיב להצעה. א. אבנרי הציע להעביר את העניין לוועדת הכנסת כדי שזו תביא לכנסת הצעת החלטת למינוי ועדת חקירה. סגן ראש הממשלה השיב לו.
הוחלט: לא לכלול את העניין בסדר-היום.
מ. אביזוהר וש. תמיר מסרו הודעות בדבר הימנעות סיעותיהם מהצבעה.
ו. י. צדוק הביא לקריאה שנייה חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971.
הוחלט: לקבל את החוק.
ז. י. גולדשימדט (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה שנייה חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל – שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ב-1971. בוויכוח השתתפו: י. ה. קלינגהופר, י. ארדור, י. גולדשימדט השיב למתווכחים.
הוחלט: לקבל את החוק.

תיקון טעות

בחוברת ב', מושב שלישי של הכנסת השביעית, עמ' 108, טור א', שורה 33 מלמעלה:
 במקום "יודין" צ"ל: "יהודי".

